

Kuin laittaisi rahaa pankkiin

– vaihtoehtoja kestävän kehityksen rahoitukseen

PERINTEISESTI KEHITYSYHTEISTYÖLLÄ ON pyritty köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämiseen. Nyt sitä halutaan käyttää entistä enemmän yksityisen rahan houkuttelijana tai viuttajana. Kehitysavulla halutaan taata Afrikkaan, Aasiaan ja Latinalaiseen Amerikkaan suuntautuvien investointien riskit, sijoittaa omien yritysten kansainvälistymiseen ja vientiin sekä tukea innovaatioita kehitysmaissa.

Samalla kehitysavun suhteellinen merkitys kehityksen rahoittajana pienenee. Kehitysapu muuttaa muotoaan ja sitä käytetään yhä enemmän avunantajamaissa, esimerkiksi pakolaisten vastaanottamiseen liittyviin kuluihin. Samalla kun perinteiset teollisuusmaat pienentävät kehitysapuaan ja muuttavat sen kohteita, lisäävät esimerkiksi Kiina, Etelä-Korea ja Venäjä rahoitustaan kehitysmailla.

Uutta kestävästä kehitystä edistävää rahoitusta etsitään yksityisistä rahastoista ja uusista rahoitusinstrumenteista. Erityisesti kestävästä kehitystä rahoittavia joukkovelkakirjoja, tai bondeja, on tullut rahoitusmarkkinoille paljon.

Kehityssponnisteluista on tullut voitontekoa ja lainojen merkitys on lisääntynyt. Yksityisen velan lisäksi julkisen velan määrä on noussut kehitysmaissa suuremmaksi kuin koskaan ennen.

Uusien trendien lisäksi yksi erittäin perinteinen rahoitustapa, verojen keruu, on noussut kehitysyhteistyön yhdeksi kärkiaiheeksi. Lukuisat avunantajamaat haluavat rahoittaa kehitysmaiden verohallintoja, jotta ne voivat parantaa veronkantomahdollisuuksiaan. Samaan aikaan globaalien verovälteilyn perimmäisten syiden kitkemiseksi löytyy kuitenkin edelleen liian vähän poliittista tahtoa.

Yllä kuvatut globaalit muutokset vaikuttavat myös Suomeen. Tässä ajankohtaiskatsauksessa puhummekin rahasta, jolla pitäisi edistää kestävästä kehitystä. Tarkastelemme meneillään olevaa muutosta, sen mahdollisia seurauksia, ja esitämme suosituksia Suomen päättäjille.

Suomen tulee:

- ✓ Jatkaa kehitysrahoituksensa suuntaamista kaikkein köyhimmille ihmisille ja sektoreille, joihin sijoitusvarallisuus ei kanavoitu. Kehitysyhteistyöstä tulee ohjata vähintään 0,2 prosentin bruttokansantulo-osuus kaikkein köyhimmille maille.
- ✓ Raportoida, kuinka avun tuloksellisuuden periaatteet, kuten avoimuus, tilivelvollisuus ja kehitysmaiden omistajuus, toteutuvat kaikessa kehitysyhteistyövaroin rahoitetussa toiminnassa.
- ✓ Tukea kumppanimaiden paikallisen investointi- ja yritysrahoituksen kehittämistä, paikallisia yrityksiä ja edistää niiden toimintaedellytyksiä.
- ✓ Jatkaa YK:n liike-elämää ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden toimeenpanoa asettamalla suomalaisyrityksille sitovat ihmisoikeuksia koskevat huolellisuus- ja yritysraportointivelvoitteet.
- ✓ Toteuttaa kansallisesti yritysten julkinen maakohtainen veroraportointi ja todellisten omistajien rekisteröinti sekä edistää näitä alueellisesti ja kansainvälisesti.
- ✓ Sitoutua edistämään YK:n ohjaavia periaatteita velasta ja ihmisoikeuksista sekä vastuullisesta lainaamisesta ja lainanannosta.

KEPAN AJANKOHTAISKATSAUS 20, 2016

JULKAISIJA

Kepa ry

JULKAISTU

Joulukuu 2016

ISBN (NID)

ISBN 978-952-200-247-1

ISBN (PDF)

ISBN 978-952-200-248-8

ISSN

ISSN 1797-9412

KIRJOITTAJA

Eva Nilsson

SEKÄ

Niina Mäki

Lyydia Kilpi

Mário Machimbene

LAYOUT

Teemu Kumpulainen

KANNEN KUVA

iStock / kuvankäsittely Teemu Kumpulainen

KEPA RY

Elimäenkatu 25–27

00510 Helsinki, Finland

+358 9 584 233

info@kepa.fi

kepa.fi

Kepan toimintaa tuetaan ulkoministeriön kehitysyhteistyövaroista.

Sisällys

Kehitysavun suuri muutos	4
Kehitysavun määritelmää muutetaan	6
Kuinka paljon rahaa kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan?	6
Uusia rahoituslähteitä etsitään rahoitusmarkkinoilta	7
Sytä suunnanmuutokselle	7
Suomen suunnanmuutos	8
Osa 1: Yksityinen rahoitus	
Kestävä kehitys sijoituskohteena	10
Ketkä sijoittavat kestäväen kehitykseen?	12
Kuumimpana rahoitustapana erilaiset joukkovelkakirjat	15
Yritysinvestoinnit kehityksen rahoittajana	16
Vähiten kehittyneisiin maihin investoi eniten Kiina	18
Julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudet lisääntyvät	19
Tuottavatko ulkomaaninvestoinnit verotuloja?	20
Osa 2: Julkinen rahoitus	
Kehitysmaat haluavat omaa julkista rahaa	22
Lisää veroja	23
Yritysten omistajat julki verovälttelyn kitkemiseksi	25
Julkinen velka kasvaa	26
Lähteet	30

Kehitysavun suuri muutos

PERINTEISESTI JA HIEMAN yleistetysti kehitysyhteistyöllä rahoitetaan rikkaiden maiden lahjarahalla köyhiä valtioita ja näiden kansalaisia. Yhteistyön tavoitteena on köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen.

Köyhyyden vähentämisen lisäksi kehitysyhteistyöllä on viime vuosikymmeninä myös edistetty demokratiaa sekä ihmisten vaikuttamismahdollisuuksia ja oikeuksia. Julkisella rahalla on haluttu tukea yleishyödyllisiä tarpeita, sosiaalista hyvinvointia ja taloudellista kehitystä.

Nyt suuntaa halutaan muuttaa. Yksityinen sektori halutaan entistä enemmän mukaan tekemään kehitysyh-

teistyötä sijoittamalla pääomaa Aasiaan, Afrikkaan tai Latinalaiseen Amerikkaan tai tekemällä yritysinvestointeja näissä maanosissa.

Kehitysyhteistyön tavoitteeksi on entistä vahvemmin tullut talouskasvun luominen ja tekemisen tavaksi markkinaehtoistaminen. Talouskasvun hyötyjen uskotaan taivottavan myös kaikkein köyhimmät ja haavoittuvimmat ihmiset.

Yritysten odotetaan luovan köyhien maiden kansalaisille työpaikkoja ja tuottavan heille palveluja tehokkaasti. (Lue lisää aiheesta Kepan ajankohtaiskatsauksesta: Vien-

ISTOCK

ninedistämistä vai kehitysyhteistyötä? 18/2015)

Suunnanmuutoksen kansainvälinen virstanpylväs oli vuoden 2015 YK:n kehitysrahoituskonferenssi, joka järjestettiin Etiopian Addis Abebassa. Kokouksen loppuasiakirja¹ painottaa vahvasti yksityisten investointien ja yksityisen rahoituksen sekä toisaalta kehitysmaiden oman rahoituksen, eli omien verotulojen, tärkeyttä. Virallista kehitysapua ei enää nähdä yhtä tärkeänä rahoituksen lähteenä.²

1 Addis Abeba Action Agenda

2 YK:n yleiskokous (2015)

Addis Abeban kokouksessa lanseerattiin muun muassa yli 30 toimenpidettä sisältävä toimintasuunnitelma, joilla yksityistä pääomaa voidaan mobilisoida kehitykseen. Infrastruktuurin rahoittaminen yksityisen ja julkisen rahan yhteishankkeilla nousi yhdeksi kärkitavoitteeksi.³

Tämä kehityskulku voi tarkoittaa, että ellei kehitysrahoitusta voi kaupallistaa, voi kaikkein köyhimmille maille ja ihmisille suunnattu apu olla vähenemässä – niin myös

3 Adams (2016)

rahoitus vaikuttamistyölle, jolla edistetään demokraattisia ja osallistavia yhteiskuntia.

Luvut tukevat tätä trendiä: kaikkein köyhimmille maille suunnattu apu on viime vuosina laskenut. Kokonaisuudessaan vain kuusi maata on saavuttanut kansainvälisesti sovitun tavoitteen ohjata 0,7 prosentin osuus bruttokansantulostaan kehitysyhteistyöhön.⁴

Kuinka paljon rahaa kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan?

“Köyhät ja alemman keskitulon maat tarvitsevat ainakin **1400 miljardia dollaria** julkista ja yksityistä rahaa vuodessa YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.”¹

“Investointeja perusinfrastruktuuriin tarvitaan **2500 miljardin dollarin** edestä enemmän vuodessa kuin nyt.”²

“Kehitysmaiden tulisi lisätä vuosittaisia verotulojaan **yli 2000 miljardilla dollarilla** vuoteen 2030 saakka, jotta ne voisivat kantaa oman kortensa kekoon kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.”³

1 Schmidt-Traub (2015)

2 UNCTAD (2014)

3 Schmidt-Traub (2015)

Kehitysavun määritelmää muutetaan

Tietoa kehitysrahoituksen määrästä kerää teollisuusmaiden talousjärjestö OECD, jolle kaikki sen jäsenmaat raportoivat virallisen kehitysrahoituksensa määrän joka vuosi (Official Development Assistance, ODA).

Tilastojen mukaan kehitysrahoituksen määrä ei näytä juurikaan laskeneen viime vuosina. OECD:n jäsenmaiden antama kehitysapu on itseasiassa viime vuonna ollut pie-noisessa nousussa. Vuonna 2015 nämä maat maksoivat kehitysapua noin 147 miljardia Yhdysvaltojen dollaria. Se

oli kymmenen miljardia enemmän kuin edellisenä vuonna. Rahan osuus maiden yhteenlasketusta bruttokansantulosta on pysynyt noin 0,30 prosentissa jo kymmenen vuotta.⁵

Rahan käyttökohteet ovat kuitenkin muuttuneet. Virallisen kehitysavun kriteerit määrittelevä OECD hyväksyy kehitysavuksi esimerkiksi avunantajamaiden omat ulkomaisiin opiskelijoihin ja pakolaisiin liittyvät kulut. Myös kehitysmaille maksettujen lainojen korkomaksuja kierrätetään ja lainoja mitätöidään kehitysavun nimissä. Tällainen avun keinotekoinen paisuttelu on lisääntynyt.

Vuonna 2015 EU-jäsenmaat paisuttelivat apuaan lähes 10,5 miljardilla eurolla.⁶ Paisuttelun takia esimerkiksi Ruotsi oli viime vuonna itse oman kehitysapunsa suurin vastaanottajamaa.⁷ Sama on käymässä Suomelle tänä vuonna. Suomi käytti kehitysapuaan 32,5 miljoonan euron verran kotimaan pakolaiskuluihin vuonna 2015.⁸ Se on enemmän kuin Suomen kehitysyhteistyön kumppanimaat, esimerkiksi Tansania tai Afganistan, saavat kahdenvälistä apua.

OECD:n virallisten kriteerien mukaan kehitysrahoitus on rahaa, jonka päätavoitteena on edistää taloudellista kehitystä ja hyvinvointia kehitysmaissa, ja jonka ehdot ovat vastaanottajille edullisia niin, että ainakin 25 prosenttia on pyyteetöntä lahjarahaa. Oman maan yritysten vientiä rahoittavien kansallisten vientiluottolaitosten rahaa ei ole tähän saakka voinut laskea viralliseksi kehitysyhteistyöksi.⁹

OECD uudistaa kuitenkin parhaillaan kehitysrahoitusta koskevia raportointikriteerejä. Jatkossa kehitysavulla saa rahoittaa esimerkiksi väkivaltaisten ääriliikkeiden vastaista toimintaa avunsaajamaissa. Myös yksityiselle sektorille kanavoitavaa kehitysrahoitusta halutaan raportoida entistä enemmän virallisena kehitysapuna.¹⁰

Yksityiselle sektorille menevän rahan raportointi kehitysapuna voidaan nähdä sekä uhkana että mahdollisuutena. Se voi parantaa yksityisen sektorin tuen avoimuutta ja tavoitteellisuutta, mutta toisaalta se voi muuttaa sääntöjä niin, että kehitysavulla voidaan tulevaisuudessa entistä enemmän rahoittaa avunantajamaiden omaa vienninedistämistä.

Lisäksi on suunniteltu, että kehitysyhteistyöksi lasketavassa rahoituksessa ei välttämättä tarvitse enää olla yhtä tiukkaa lahja-elementtiä tai lainoja ei tarvitse antaa edullisin ehdoin. Muutos voi myös antaa avunantajille kannusteen raportoida jo olemassa olevia rahavirtoja virallisena kehitysapuna ja muuttaa kehitysavun prioriteetteja kaupallisesti kannattaville sektoreille, joissa erityisesti oman

4 Norja, Ruotsi, Tanska, Luxemburg, Alankomaat ja Iso-Britannia.

5 OECD-DAC (2015)

6 CONCORD (2016)

7 Oxfam (2016)

8 CONCORD (2016)

9 OECD (2016b)

10 OECD (2016a)

maan yritykset ovat vahvasti läsnä (esimerkiksi infrastruktuuri ja ICT) ja rahoittaa sosiaalisektoria vähemmän.¹¹

OECD ei parhaillaan uudista vain virallisen kehitysavun kriteerejä, vaan myös muiden kestävästä kehityksestä palvelevien rahavirtojen määritelmää ja raportointia.¹² Tavoitteena on, että OECD:n jäsenmaat raportoivat vuosittain muustakin, kuin kehitysyhteistyötä palvelevasta kansainvälisestä rahaliikenteestään.

Raportoinnin tarkoituksena on lisätä tietoa ja avoimuutta kaikista YK:n kestävästä kehityksestä tavoitteita rahoittavista kansainvälisistä rahavirroista. Näitä muita rahavirtoja ovat esimerkiksi kaupallisia, ulko- tai turvallisuuspoliittisia tarkoituksia edistäviä ja maiden rajat ylittävää rahoitusta sekä etelä–etelä-yhteistyön rahavirrat.¹³

Uusia rahoituslähteitä etsitään rahoitusmarkkinoilta
Perinteisen kehitysavun lisäksi kehitysyhteistyössä puhutaankin yhä enemmän uusista, lisäisistä tai innovatiivista rahoituslähteistä. Vielä vuosituhaten alussa innovatiivisella kehitysrahoituksella viitattiin yleisesti erilaisiin uusiin julkisen rahoituksen muotoihin, kuten haittaveroihin. Silloin kyse oli muustakin kuin rahoituksen keräämisestä.

Innovatiivisilla rahoitustavoilla haluttiin puuttua maailmantalouden rakenteellisiin ongelmiin ja edistää globaalien julkishyödykkeiden suojelua. Globaaleihin julkishyödykkeisiin luetaan esimerkiksi ilmasto, vesivarat ja vakaat rahoitusmarkkinat. Ajatuksena näiden innovatiivisten rahoitusmuotojen taustalla on, että kaikki maailmanpoliittiset ongelmat eivät ratkea markkinaratkaisulla, koska esimerkiksi ilmaston lämpeneminen on nimenomaan oire markkinoiden epäonnistumisesta.

Tunnetuimpiin globaaleihin haittaveroihin kuuluu Tobinin veroksi kutsuttu rahoitusmarkkinaveron, jonka ideana on säännellä johdannaismarkkinoilla käytävää spekulatiivista ja nopeaa kauppaa ja tuoda samalla lisätuloja kestäväälle kehitykselle. Muita vastaavia aloitteita ovat olleet lentovero ja erilaiset ympäristöverot, kuten hiilivero.¹⁴

Veroista on kuitenkin ollut vaikea päästä sopuun globaalilla tasolla. Lentolippuvero on otettu käyttöön vasta joissain yksittäisissä maissa. Eurooppalaisesta rahoitusmarkkinaverosta käydään puolestaan jo viidettä vuotta neuvotteluja. Suomi jättäytyi pois neuvotteluista vuonna 2013.

Viime vuosina ideat uusista kestävästä kehityksestä rahoituslähteistä ovat olleet täysin päinvastaisia. Ne perustuvat ajatukseen, että markkinat voivat ratkaista kestävästä kehityksestä liittyviä haasteita. Tämän muutoksen edelläkävijä-

nä on ollut terveysala ja esimerkiksi rokotteita rahoittava IFFIm-joukkovelkakirjainstrumentti (International Financing Facility for Immunisation). Sen lanseerasi vuonna 2003 Iso-Britannia ja sillä rahoitetaan globaalia rokotejärjestöä GAVI:a (Global Alliance for Vaccines and Immunisation).¹⁵

Nykyään erilaiset uudet rahoituslähteet ovatkin olleet lähes poikkeuksetta erilaisia rahoitusmarkkinainstrumentteja, velkakirjoja tai pääomasijoituksia, joilla rahoitetaan yksityisen sektorin investointeja ja hankkeita Aasiassa, Latinalaisessa Amerikassa ja Afrikassa sekä pyritään jakamaan sijoitusriskejä julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöllä.

Syitä suunnanmuutokselle

Taustasyitä rahoitusprioriteettien muuttumiselle ovat poliittisia. Suurimmat syyt muutoksen taustalla ovat talouskriisi ja sitä seurannut eurooppalainen leikkauspolitiikka, useissa maissa tapahtunut nationalismin nousu ja maahanmuuttovastaisuus sekä erityisesti Syyrian sisällissodan aiheuttama pakolaisten määrän nopea kasvu Euroopassa.

Kun talouskasvu on hiipunut ja vienti ei vedä, ovat monet maat etsineet nopeita ja helppoja ratkaisuja kasvaviin säästöpaineluihin, joista yksi on ollut kehitysavun leikkaaminen ja (uuden) rahan kohdentaminen omien yritysten kansainvälistymiseen kasvaville markkinoille. Samalla kun rajoja halutaan sulkea, yrityksiä halutaan kannustaa lähtemään ulkomaille.

Vaikka julkisia budjetteja leikataan¹⁶, avun tarve kuitenkin tunnustetaan. Siksi yksityisen sektorin halutaan rahoittavan kestävästä kehityksestä oman voitontavoittelunsa lisäksi. Lisäksi kehitysyhteistyöstä halutaan entistä tulosperustaisempaa. Erilaiset tuloksiin perustuvat rahoitusmallit ovat yleistymässä. Niissä rahoittaja maksaa tuotetuista tuloksista (output tai outcome), eikä panoksista (input).

Viimeistä vuosikymmentä on myös värittänyt globaalien valtasuhteiden muutos. Kehitysyhteistyötä eivät enää tee vain vanhat teollisuusmaat Euroopasta, Yhdysvallat ja Japani vaan yhä enemmän Kiina, Intia, Brasilia, Meksiko, Etelä-Korea, arabimaat¹⁷ ja Venäjä.

Suurin osa näistä maista ei raportoisi kehitysrahoituksensa määräästä millekään kansainväliselle järjestölle tai julkisten kriteerien mukaan. Näiden maiden kohdalla puhutaankin enemmän etelä–etelä-yhteistyöstä kuin kehitysyhteistyöstä. Siksi tarkkaa tietoa rahavirroista ja niiden kehitysvaikutuksista on vaikea saada.

11 Eurodad (2016)

12 Total Official Support for Sustainable Development, TOSSD

13 Griffiths (2016)

14 Katso Kepa (2008)

15 International Financing Facility for Immunisation: <http://www.iffim.org/About/Origins-of-IFFIm/> (vierailtu 8.11.2016)

16 Poikkeuksiakin on. Esimerkiksi Saksa, Ruotsi, Japani ja Iso-Britannia ovat lisänneet kehitysyhteistyötään. Nämä maat ovat kuitenkin myös "paukelleet" apulukemiaan ja kanavoineet yhä suurempaa osaa rahoituksesta kotimaisiin tarkoituksiin.

17 Kuwait (KFAED), Saudi Arabia, Turkki ja Yhtyneet Arabiemiraatit.

On kuitenkin arvioitu, että etelä-etelä-investoinnit ovat nelinkertaistuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana 6,4 miljardista 24,6 miljardiin.¹⁸ Vuonna 2011 YK arvioi yhteistyön arvon olevan 16,1 ja 19 miljardin välillä.¹⁹ Etelä-etelä-yhteistyön kumppaneista Kiina ja Saudi-Arabia ovat lisänneet rahoitustaan eniten.²⁰ Esimerkiksi Kiina on ilmoittanut apunsa olleen noin 14,4 miljardia dollaria vuosien 2010–12 välillä.²¹

Vaikka eri mailla on erilaiset lähestymistavat etelä-etelä-yhteistyöhön, on erityisesti Kiinan politiikka tullut tutuksi länsimaissa. Kiinan yhteistyömalliin ei kuulu vastaanottajamaiden politiikkaan sekaantuminen tai ihmisoikeuksien edistäminen. Maa yhdistää usein kehitys-

apuunsa – lahja- tai lainamuotoiseen – suuria investointihankkeita, esimerkiksi infrastruktuurin rakentamista. Osa Kiinan kehityspolitiikkaa ovat myös opiskelijastipendit kiinalaisiin yliopistoihin tai kiinalaisten vapaaehtoisten lähettäminen kehitysmaihin tarjoamaan teknistä apua.²²

Kun julkista keskustelua käydään erilaisista rahoitusinstrumenteista ja rahan määrästä, unohtuu että taustalla on perustavanlaatuinen muutos kehitysyhteistyön lähtökohdissa ja tavoitteissa. Nämä sisä- ja maailmanpoliittiset muutokset ovat hajauttaneet kansainvälistä yhteistyötä ja lisänneet oman edun tavoittelua yhteisten etujen ja tarvelähtöisyyden sijaan.

18 Oxfam (2016)

19 UNCTAD (2013)

20 Di Ciommo (2014)

21 Information Office of the State Council, The People's Republic of China (2014)

22 Ibid.

Suomen suunnanmuutos

Niina Mäki

SUOMEN KEHITYSYHTEISTYÖ on muuttunut radikaalisti viimeisen vuoden aikana. Hallituksen vuonna 2015 päättämät kehitysyhteistyön leikkaukset tarkoittivat 43 prosentin pudotusta Suomen varsinaiseen kehitysyhteistyöhön. Kokonaisuudessaan varsinaista kehitysyhteistyötä leikattiin reilusta 800 miljoonasta eurosta vuonna 2015 vajaan 500 miljoonaan vuonna 2016.

Samaan aikaan kehityspolitiikan painopistettä on reivattu globaalien trendien mukaisesti jyrkästi kohti yksityisen sektorin tukea. Suomi on keskellä historiallisen suurien leikkauksien ohjannut lahjumuotoisesta avusta 130 miljoonaa yksityisen sektorin tukeen laina- ja pääomasijoituksina.

Uusi kehitysyhteistyön finanssisijoitukset -momentti valtion budjetissa moninkertaistaa Suomen tuen yksityiselle sektorille. Määräraha on tarkoitus käyttää niin, ettei se näy kansantalouden tilinpidossa menona eikä siten lisää valtiontalouden alijäämää. Rahan on siis tarkoitus tuottaa tuloa ja palata valtion kassaan, ja se kanavoitetaan vastuullisten yritysten kautta kehittyviin maihin.

Käytännössä vuoden 2016 osalta lähes koko summa käytetään vaihtovelkakirjalainan muodossa rahoittamaan valtion kehitysrahoitusyhtiö Finnfundia, jota on viime vuosina pääomitettu 10 miljoonalla eurolla. Vaikka finanssisijoitusten osuus Suomen koko kehitysyhteistyöstä on hypännyt noin 16 prosenttiin, ei rahoituksen käyttökohteista, kriteereistä tai odotetuista kehitysvaikutuksista ole tällä hetkellä tietoa.

Yritysten houkutteleminen mukaan kehitysyhteistyöhön ja oman kaupallisen edun korostaminen on selvästi Suomen kehityspolitiikan uusi painopiste. Kehitysrahoitusta tahdotaan käyttää suomalaisten yritysten vientiponnistelujen tukemiseen ja riskien jakamiseen epävarmoissa kehitysmääolosuhteissa.

Julkisen kehitysyhteistyörahan toivotaan vivuttavan lisää resursseja kestäväan kehitykseen, vaikka tämän mittaaminen onkin toistaiseksi lähes mahdotonta. Suomi perustelee yksityisen sektorin tuen moninkertaistamista globaalien trendien seuraamisella, työpaikkojen luomisella sekä paikallisen yrittäjyyden tukemisella. Samaan aikaan kuitenkin korostetaan Suomen omaa etua ja suomalaista osaamista.

Kestävä kehitys sijoituskohteena

KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ EDISTÄVÄT yksityiset ja julkiset sijoitukset ovat lisänneet suosiotaan räjähdysmäisesti. Tämän kaltaisesta sijoittamisesta puhutaan yleensä nimellä vastuullinen sijoittaminen tai vaikuttavuussijoittaminen.

Siinä missä vastuullisella sijoittamisella voidaan tarjota vastuuttoman toiminnan välttämistä esimerkiksi jättämällä tupakka- ja aseteollisuus investointisalkun ulkopuolelle, viitataan vaikuttavuusinvestoimisella haitan välttämisen lisäksi positiivisten vaikutusten ja tulosten aikaansaamiseen. Päämääränä on voiton tuottamisen lisäksi yhteiskunnallisten muutosten aikaansaaminen.

Vaikuttavuusinvestoinneilla halutaan rahoittaa ratkaisuja esimerkiksi ilmastonmuutoksen, koulutuksen ja kehityksen aloilla.²³ Niillä halutaan myös edesauttaa YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.²⁴

Vaikuttavuus- ja vastuullisuusinvestoimiseen käytettävät sijoitusmuodot voivat olla riski- tai pääomasijoittamista tai kiinteätuottoisia arvopapereita. Erittäin suosituiksi ovat nousseet erilaiset joukkovelkakirjat, tai bondit, ja niin sanotut tulosperustaiset rahoitussopimukset.

Investoijat voivat olla yksityisiä tai julkisia sijoittajia ja erilaiset rahastot tuovat näitä sijoittajia yhteen. Suomessa vaikuttavuussijoittamisella viitataan yleensä juuri tulosperustaisiin rahoitussopimuksiin, joissa tuloksia ostetaan.²⁵

Vaikuttavuusinvestoimisen arvo on kasvanut räjähdysmäisesti. Joidenkin arvioiden mukaan sijoitusvarallisuuden odotetaan kasvavan 500 miljardiin dollariin vuoteen 2019 mennessä, mikä on sata kertaa enemmän kuin vuonna 2009. Kaiken kaikkiaan varallisuuden arvo saattaa kasvaa jopa 3 000 miljardiin dollariin.²⁶ Vaikuttavuusinvestointeja tekevien rahastojen määrä on yhden arvion mukaan kasvanut yhdestä 125 rahastoon vuosien 2001–2010 välillä.²⁷

Toisaalta tarkkaa määrää on vaikea arvioida, koska vaikuttavuusinvestoimiselle ei ole kovin tarkkaa määritelmää. Vastuullisen sijoittamisen määritelmä on vielä laiveampi. Jotkut alan toimijat ovat määritelleet investoinnit niin, että niiden kohderyhmänä ovat ihmiset taloudellisen pyramidin pohjalla, eli kaikkein köyhimmät ja haavoittuvimmat. Toisaalta investoinneilla pyritään myös vaikutta-

maan positiivisesti ympäristöön tai välttämään ilmaston lämpenemistä.²⁸

Vastuulliseen sijoittamiseen keskittyviä julkisia rahoituslaitoksia sitovat yleensä tietyt sosiaaliseen ja ympäristölliseen vastuuseen liittyvät standardit. Maailmanpankin yksityistä sektoria rahoittavan IFC:n standardeihin sitoutuvat myös monet muut julkiset rahoituslaitokset, kuten Suomen Finnfund.

Lisäksi on olemassa vapaaehtoisia vastuullisuusperiaatteita, joihin yksityiset sijoittajat voivat halutessaan sitoutua. Näitä ovat esimerkiksi Equator Principles -periaatteet ja vastuullisen sijoittamisen Principles for Responsible Investment (PRI) -periaatteet, joihin monet institutionaaliset sijoittajat ja yksityiset pankit ovat sitoutuneet. Esimerkiksi useat suomalaiset eläkerahastot raportoivat vuosittain PRI-periaatteiden mukaan vastuullisesta sijoittamisestaan.²⁹

Kehitykseen ja vastuullisuuteen menevistä sijoitusvirroista on kuitenkin vaikea saada kootusti tietoa mistään julkisesta lähteestä. Jopa julkiset rahastot, kuten pohjoismaiset Finnfund, Svedfund, Norfund ja IDU, kertovat hyvin vähän siitä, miten ne arvioivat sijoitustensa kehitysvaikutuksia.³⁰

Ilman lisäresursseja maailman kaikkiin haasteisiin on joka tapauksessa mahdoton puuttua. Vastuullisen ja vaikuttavuussijoittamisen kasvu voi luvata paljon hyvää kestäväälle kehitykselle kaikkialla maailmassa. Sillä voidaan rahoittaa tärkeitä innovaatioita ja laajentaa jo olemassa olevien ratkaisujen kattavuutta. Suosittu esimerkki köyhyyttä kitkeneestä innovaatiosta on Itä-Afrikasta alkunsa saanut mobiilirahajärjestelmä, joka on edesauttanut miljoonien ihmisten pääsyä rahoituspalvelujen äärelle maissa, joissa pankkisektori on heikko.

Kehitysyhteistyön näkökulmasta ongelmana on kuitenkin se, että vastuullisen tai vaikuttavuussijoittamisen rahavirtojen kehitysvaikutuksista on vaikea tehdä johtopäätöksiä, koska ne eivät noudata mitään yhteisiä kriteerejä siitä, millä tavalla köyhyyttä kitketään tai mikä oikeastaan on kestävä kehitys.

Ovatko esimerkiksi kaikki kehitysmaihin suuntautu-

23 J.P. Morgan (2010)

24 Katso esim. Global Impact Investing Network (2016)

25 Peljo (2016) sekä Männistö (2016)

26 Freireich et al. (2009)

27 Center for Global Development & Social Finance (2013)

28 J.P. Morgan (2010)

29 Equator Principles: <http://www.equator-principles.com/index.php/members-and-reporting> (vierailtu 29.9.2016) ja Principles for Responsible Investment www.unpri.org (vierailtu 29.9.2016)

30 Nordic Consulting Group (2016) ja Oxfam Ibis (2016)

vat sijoitukset sinänsä kehitystä edistäviä? Monet rahastot, joita rahoittavat kehitysrahoituslaitokset, kuten Finnfund, sijoittavat esimerkiksi yksityisiin koulutus- ja terveystalouteihin, jotka voivat hintansa takia jättää kaikkein köyhimmät ilman palveluja. Toinen iso kysymys liittyy maantieteeseen. Ovatko kaikki kasvaviin talouksiin, kuten esimerkiksi Kiinaan tehtävät sijoitukset kestävä kehitystä edistäviä tai köyhyyttä kitkeviä?

Huolestuttavaa on, että tilastojen mukaan vastuulliset tai vaikuttavuusinvestoinnit eivät tavoita kaikkein köyhimpiä maita. OECD:n tekemän selvityksen mukaan yli 70 prosenttia kehitysmaihin suuntautuvista rahavirroista menee keskitulon maihin. Maanosista Afrikka on kärjessä. Vähiten kehittyneisiin maihin sijoitusrahaa virtaa kuitenkin vain kahdeksan prosenttia. Eniten rahoitusta sijoitetaan

energia-, pankki- ja teollisuusaloille.³¹

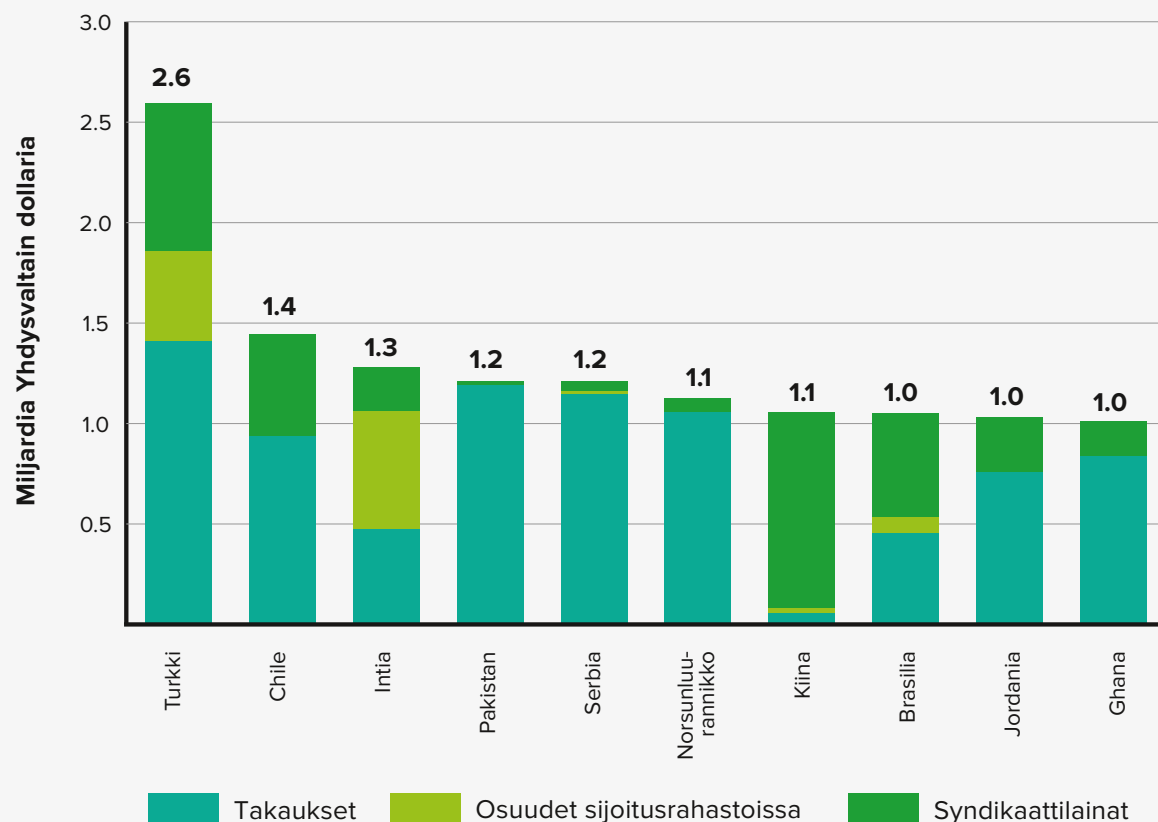
Vaikuttavuusinvestoinnin suosioon seurauksiin kuuluu myös, että yhä enemmän rahaa kanavoidaan palveluntuotantoon tai yleisesti toimintaan, jonka tuloksia voi mitata helposti. Tämä tarkoittaa, että demokraattiseen muutokseen, avoimeen yhteiskuntaan sekä kansalaisyhteiskunnan aktiivisen vaikuttamisen tukemiseen ja ihmisten oikeuksien puolustamiseen liittyvä tuki ja yhteistyö jäävät sijoittajilla vähemmälle huomiolle.

Seurauksena voi lopulta olla se, että kestävästä kehityksestä ja köyhyyden vähentämisestä tehdään liiketoimintaa, johon kuuluu, vaikkakin ehkä toissijaisesti, voiton tuottaminen. Sitä, miten tasapuolisesti vastuullisen ja vaikuttavuussijoittamisen voitot jakautuvat rikkaiden ja köyhien välillä, ei ole tutkittu.

31 Benn et al. (2016b)

Maat, jotka vastaanottivat eniten kehitysavulla vivutettua yksityistä rahaa (2012–2014)

Lähde: Benn et al (2016a)

Kuva 1. Kasvat taloudet ja keskitulon maat ovat kehitysavulla vivutetun yksityisen rahan suurimpia vastaanottajia.

Ketkä sijoittavat kestäväan kehitykseen?

Kestäväan kehitykseen tai kasvavien talouksien ja kehitysmaiden yksityiseen sektoriin sijoittavia erilaisia yksityisiä ja julkisia rahastoja on paljon. Deutsche Bank, Citibank, East Capital, Pension Danmark, PKA, Standard Chartered, Storebrand, ja Sumitomo Mitsui Banking Corporation ovat näistä esimerkkejä.³²

Sijoittajat voivat olla yksityisiä rahastoja ja rahoituslaitoksia, eläkeyhtiöitä, pankkeja tai yrityksiä. Myös julkisten kehitysrahoituslaitosten, kuten Suomen Finnfundin, Norjan Norfundin tai Maailmanpankin International Finance Corporationin voi ajatella olevan joko vastuullisia sijoittajia tai vaikuttavuusinvestoijia, koska ne rahoittavat yhteiskunnalliseen muutokseen pyrkiviä hankkeita.

Esimerkiksi Finnfund lainoittaa suomalaisten yritysten kehitysmaihin suuntautuvia investointeja, mutta se sijoittaa myös paljon erilaisiin yksityisiin rahastoihin, jotka sijoittavat rahat eteenpäin erilaisiin ja eri kokoiisiin yrityksiin kehitysmaissa. Yksi näistä on esimerkiksi Catalyst Fund, joka kokoaa yhteen eri sijoittajien rahaa ja investoi ne itäafrikkalaisiin pieniin ja keskisuuriin yrityksiin.³³

Julkisten rahastojen tai julkisella rahalla tehtävän sijoit-

tamisen tavoitteena on yleensä vivuttaa mukaan lisää yksityistä rahaa. Kun julkinen rahoittaja sijoittaa pääomaa yritysinvestoinnin alkuvaiheeseen ja takaa sen riskit, on yksityisiä sijoittajia helpompi houkutellessa mukaan, jolloin rahapotti kasvaa.

Julkiset rahastot voivat myös tuoda yhteen varojaan yksityiseen sijoitusrahastoon, ja näin ollen rahastolla on paremmat lähtökohdat hakea lisäpääomaa esimerkiksi yksityisiltä pankeilta. Tätä tarkoittaa vivuttaminen.

Sitä, kuinka paljon julkisella pääomalla onnistutaan vivuttamaan yksityistä pääomaa, on kuitenkin vaikea mitata, eikä sille ole luotu mitään yhtenäistä laskukaavaa. Siinä mielessä keskustelu vivuttamisen tehokkuudesta jää tällä hetkellä pitkälti arvailun varaan.³⁴ OECD ja Maailmanpankki kehittävät parhaillaan metodologiaa vivutettujen rahavirtojen mittaamiseksi ja raportoimiseksi.³⁵

Kuvaa eri toimijoista monimutkaistaa, että monilla avunantajamailla voi olla erityisrahastoja, jotka rahoittavat tietyn alan tai tietyn yrityskoon hankkeita tietyissä maissa.

Esimerkiksi Suomi on vuonna 2015 käynnistänyt oman Business with Impact, BEAM-ohjelman, joka allokoii viiden vuoden ajan 50 miljoonaa euroa kehitystä innovaatioiden

32 YK (2016)

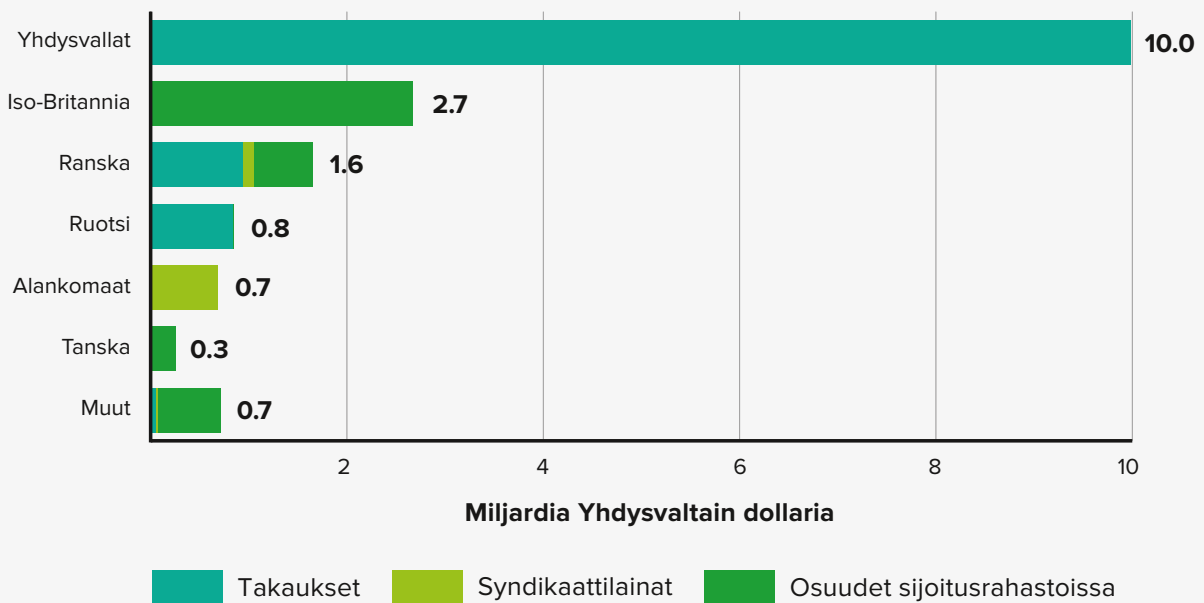
33 Finnfund (2016) ja Catalyst Fund: <http://www.catalystprincipal.com/>

34 Griffiths (2012) ja Kindornay et al. (2013) ja Benn et al (2016b)

35 Benn et al (2016b)

Maat, jotka sijoittavat eniten yksityisen sektorin rahoitusinstrumentteihin (2012–2014)

Lähde: Benn et al (2016a)

Kuva 2. Yhdysvallat sijoittavat ylivoimaisesti eniten kehitysapua yksityiselle sektorille. Ruotsi on Pohjoismaiden kärjessä.

avulla edistäville yrityksille tai muille ei-valtiollisille toimijoille. Hieman saman tyyliisesti Iso-Britannia on esimerkiksi perustanut Tansaniaan maakohtaisen rahaston: Human Development Innovation Fundin. Se rahoittaa peruspalveluihin liittyvien innovaatioiden kehittämistä yrityksissä ja järjestöissä.³⁶

Yhdysvalloilla on vastaava Development Innovation Ventures, joka rahoittaa innovaatioita ympäri maailmaa. Useista innovaatorahastoista myös esimerkiksi järjestöt ja tutkijat voivat hakea rahoitusta, eli rahan hakijan ei tarvitse olla yritys.

Lisäksi monet rahastot ovat useiden eri maiden tai toimijoiden tukemia. Vuonna 2014 Maailmanpankin International Finance Corporation (IFC) ja yksityinen pankki Goldman Sachs perustivat yhdessä Women Entrepreneurs' Opportunity Facility -rahaston. IFC rahoittaa sitä 600 miljoonalla dollarilla ja Goldman Sachs 50 miljoonalla dollarilla. Rahastolla tuetaan naisten perustamia pieniä ja keskisuuria yrityksiä.³⁷

Toinen esimerkki on Global Innovation Fund, jota tukee Yhdysvallat, Iso-Britannia, Ruotsi, Omidyar Foundation ja Australia. Se rahoittaa yritysten, järjestöjen, tutkijoiden ja julkisten tahojen yhteiskunnallisia innovaatioita kehitysmaissa.³⁸

Kehitysrahoituslaitosten lisäksi muutkin julkiset rahastot voivat olla vastuullisuussijoittajia. Esimerkiksi suomalaiset eläkeyhtiöt voivat halutessaan sijoittaa suomalaisten eläkevaroja sijoituskohteisiin, joilla on kestäväan kehitykseen liittyvä tavoite. Arvioiden mukaan erimaalaisilla eläkerahastoilla oli vuonna 2014 yhteensä 1,4 miljardilla dollarilla sijoituksia eri kehitysmaissa.³⁹

Eläkerahastojen, vakuutusyhtiöiden ja muiden institutionaalisten sijoittajien vastuullinen sijoittaminen on lisääntynyt. Niiden suurimpana kohteena on maantieteellisesti Pohjois-Amerikka, mutta Saharan eteläpuolinen Afrikka on toiseksi suosituin kohde.⁴⁰

Suomalaiset eläkerahastot tosin investoivat pääosin suomalaisiin yrityksiin. Varma raportoi sijoittavansa alle 10 prosenttia osakesijoituksistaan kasvaville ja kehittyville markkinoille. Ilmarisen vastaava luku on 10–50 prosenttia.⁴¹ Varman ja Ilmarisen tilinpäätökset eivät kuitenkaan kerro sijoituksista muualle kehittyneiden markkinoiden ulkopuolelle, kuin Kiinaan.⁴²

Yleisesti ottaen suomalaisten sijoittajien vastuullisuus-sijoittamisessa painottuvat erityisesti ilmastoon ja ympä-

ristöön liittyvät kohteet.⁴³ Kehitysmaihin sen sijaan sijoitetaan vähän.⁴⁴

Julkisten ja institutionaalisten sijoittajien lisäksi erilaiset, enimmäkseen yhdysvaltalaiset, hyväntekeväisyysjärjestöt ovat myös ansioituneet sijoittamisessa. Esimerkkejä tällaisista rahastoista ovat Bill and Melinda Gates Foundation, George Soros Foundation ja Rockefeller Foundation.

Termi venture philanthropy eli hyväntekijöiden riskisijoittaminen, on jo vakiintunut rahoitusmarkkinoilla. Eritään varakkaat sijoittajat rahoittavat omien säätiöidensä ja rahastojensa kautta yrityksiä, jotka ovat toimintansa alkuvaiheessa. Lisäksi niin sanottuun yhteiskunnalliseen yrittäjyyteen investoiminen on yleistynyt.⁴⁵ Yhteiskunnalliset yritykset ovat firmoja, joiden tavoitteena on saada aikaan jokin positiivinen, yhteiskunnallinen muutos.

Viime vuosina on perustettu myös useita erilaisia vaikuttavuusinvestointiverkostoja. Yksi niistä on vuonna 2009 J.P. Morganin, Rockefeller Foundationin ja Yhdysvaltojen kehitysyhteistyöjärjestö USAIDin perustama vaikuttavuusinvestoijien globaali verkosto (Global Impact Investing Network, GIIN). Verkosto kokoaa yhteen sijoittajia, tutkii, tiedottaa ja kouluttaa. GIIN-verkosto on myös kehittänyt luottoluokitussjärjestelmän vaikuttavuusinvestoinneille.⁴⁶

Toinen esimerkki on Sustainable Development Investment Partnership, joka kokoaa infrastruktuurihankkeisiin kehitysmaissa sijoitettavia julkisia ja yksityisiä rahoittajia. Verkostossa on mukana paljon jäseniä Ruotsin valtiosta, Bill and Melinda Gates Foundationista ja Tanskan eläkerahastosta yhdysvaltalaiseen Citibankiin. Sitä koordinoi OECD ja Maailman talousfoorumi.⁴⁷

Myös suurilla säätiöillä ja hyväntekeväisyys-sijoittajilla on omat verkostonsa ja etujärjestönsä. Esimerkiksi Sustainable Development Goals Philanthropy Platform tuo yhteen säätiöitä, kuten Rockefeller Philanthropy Advisors, Conrad N. Hilton Foundation, Ford Foundation, The MasterCard Foundation ja Southern Africa Trust.⁴⁸

Kenties suurin alan toimija on kuitenkin vuonna 2016 lanseerattu Convergence, jonka tavoitteena on tuoda yhteen sekä julkiset että yksityiset sijoittajat sekä hyväntekeväisyystoimijat, jotka investoivat kasvaville ja kehittyville markkinoille. Convergence pyrkii yhdistämään julkista rahaa ja hyväntekeväisyyspääomaa, joiden avulla investointeihin vivutetaan mukaan yksityistä pääomaa. Convergence aikoo myös kehittää uusia rahoitusinstrumentteja, jotka helpottavat investoimista.⁴⁹

36 Human Development Innovation Fund (<http://www.hdif-tz.org/>) (vierailtu 11.11.2016)

37 Wilson (2016)

38 Global Innovation Fund (www.globalinnovation.fund) (vierailtu 11.11.2016)

39 Samans (2016)

40 Wilson (2016)

41 Principles for Responsible Investment (2016)

42 Ilmarinen (2016) ja Varma (2016)

43 Kolle (2016)

44 Peljo (2016)

45 SDG Philanthropy Platform (2015)

46 J.P. Morgan (2010)

47 Sustainable Development Investment Partnership: <http://www.sdiponline.org/> (vierailtu 21.9.2016)

48 Sustainable Development Goals Philanthropy Platform <http://www.SDG-Funders.org> (vierailtu 21.9.2016)

49 Convergence. Blended Global Finance. <https://convergence.finance/about> (vierailtu 21.9.2016)

Taulukko 1. Esimerkkejä vaikuttavuusinvestoijista, jotka investoivat Afrikkaan

Lähde: OECD (2016c)

Sijoittajat	Tyypilliset sijoitus-instrumentit	Tyypilliset sektorikohteet Afrikassa	Keskimääräinen sopimuskoko	Esimerkkejä toimijoista
Kehitysrahoituslaitokset	Pääoma, laina, välirahoitus, takaukset ja lahjoitukset teknille tuelle	Infrastruktuuri, rahoitusalan palvelut, maatalous, energia	5–50 miljoonaa dollaria	Maailmanpankin International Finance Corporation, Iso-Britannian kehitysrahoituslaitos CDC, kasvaviin talouksiin keskittyvä Sveitsin sijoitusrahasto SIFEM, Afrikan kehityspankki, Alankomaiden kehitysrahoituslaitos FMO, ranskalainen kehitysrahoituslaitos Proparco
Rahastonhoitajat, jotka sijoittavat yhteiskunnallisten yritysten kasvuun	Lahjoitukset aikaisen vaiheen yritystoiminnalle Pääoma, laina, välirahoitus, investointirahoitus Pääomasijoitukset kasvuyrityksiin	Infrastruktuurihankkeet, maatalous, telekommunikaatio, jälleenmyynti, rahoitusalan palvelut Peruspalvelut (ruoka, terveys, koulutus, vesi, energia) ja yhteiskunnallinen/inhimillinen kehitys	Aikaisen vaiheen rahoitus: alle 50 000 dollaria Riskirahoitus ja yksityinen pääoma: 500 000–1 000 000 dollaria	Abraaj Africa, The Phatisa Group, Ariya Capital, Harith, Acumen Fund, LGT Philanthropy, Root Capital, Bamboo Finance
Säätiöt	Pääoma, laina, lahjoitukset, välirahoitus yritysten aikaiseen vaiheeseen ja markkinoiden luomiseen	Peruspalvelut (ruoka, terveys, koulutus, vesi, energia) ja yhteiskunnallinen/inhimillinen kehitys, sekä markkinoita luovat aloitteet (esim. yhdistykset, kiihdyttimet, kilpailut ja verkostot)	500 000–5 000 000 dollaria	Gatsby Charitable Foundation, Omidyar Network, Shell Foundation, Africa Enterprise Challenge Fund, Bill & Melinda Gates Foundation, Tony Elumelu Foundation
Institutionaaliset sijoittajat	Suorat pääomasijoitukset: yhteissijoitukset lainojen (pankit) tai rahastosijoitusten (eläke- ja vakuutusyhtiöt) avulla	Hankkeet (esim. maatalous, energia, vesi, liikenne, telekommunikaatio) ja aikaisen vaiheen rahoitusalan palvelut, jälleenmyynti ja kiinteistömarkkinat		Etelä-Afrikan valtion työntekijöiden eläkerahasto, yhdysvaltalainen eläkerahasto TIAA CREF, Equity Bank, JP Morgan

Kuumimpana rahoitustapana erilaiset joukkovelkakirjat

Joukkovelkakirjat eli bondit ovat kasvattaneet suosiotaan kestäväen kehityksen rahoitusinstrumentteina. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kehitysyhteistyöhankkeita, kehitysmaissa tehtäviä investointeja tai yleisesti kestäväen kehitykseen liittyviä projekteja toteutetaan yksityisellä lainarahalla, josta maksetaan korkoa.

Eri tahot ovat kehittäneet eri tarkoituksiin suunnattuja joukkovelkakirjoja. Yksi tällainen on tulospurustainen rahoitussopimus SIB (Social Impact Bond). Rahoitusmallin takana on Social Finance UK -järjestö. SIB lanseerattiin Britanniassa vuonna 2010 ja sen ideana on, että yksityiset sijoittajat tai rahastot rahoittavat hyvinvointipalveluja julkisen sektorin sijaan.

SIB toimii siten, että kunta tai valtio tilaa palvelun palveluntarjoajalta, sijoittaja lainoittaa toiminnan ja julkinen sektori maksaa sijoittajille todennetuista tuloksista. Sijoittaja kantaa taloudellisen riskin. Jos sovittuja tuloksia ei synny, ei sijoittaja saa tulospalkkiota.

Mallia on kokeiltu eri puolilla maailmaa. Sillä on rahoitettu esimerkiksi toimintaa kodittomuuden ja työttömyyden kitkemiseksi.⁵⁰ Suomessa rahoitusmallin käyttöönottoa on ajanut Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra⁵¹ ja ensimmäinen SIB-hanke käynnistyi meillä vuonna 2015. Sen tavoitteena on edistää työhyvinvointia julkisella sektorilla ja siinä on mukana useita rahoittajia ja palveluntarjoajia.

Tulospurustaiset rahoitussopimukset ovat myös löytäneet tiensä kehitysyhteistyöhön. Yhdysvaltalainen Centre for Global Development ja Social Finance UK ovat yhdessä kehittäneet DIB-rahoitusmallin (Development Impact Bond) kehitysyhteistyötä varten. DIB-mallissa palvelujen ostajana toimii avunantajamaa. Avunantajavaltio voi tehdä sopimuksen hankkeesta kehitysmaan kanssa, ulkopuoliset rahoittajat vastaavat taloudellisesta riskistä ja toteuttajana voi toimia kansalaisjärjestö tai muu julkinen tai yksityinen palveluntuottaja. Mallin kannattajat kuvailevat DIB-lainaa kokonaan uudeksi bisnesmalliksi kehitysyhteistyön toteuttamiseen.⁵²

Erilaiset joukkovelkakirjajärjestelyt ovat tulleet suosituiksi myös ilmastonmuutoksen torjunnassa ja siihen sopeutumisessa. Ne kulkevat nimillä vihreä- tai ilmasto-joukkovelkakirja (Green Bond ja Climate Bond). Ilmasto-bondeilla lainoitetaan esimerkiksi erilaisia energia- tai infrastruktuurihankkeita, jotka ovat vähäpäästöisiä tai vähentävät maiden kokonaispäästöjä. Tällaisia voivat olla uusiutuvan energian hankkeet tai rautatieverkostojen ra-

kentaminen. Vihreillä bondeilla rahoitetaan myös ympäristöystävällisiä hankkeita, kuten vaikkapa luomuviljelyä.⁵³

Kuntarahoitus laski liikkeelle Suomen ensimmäisen green bond -joukkovelkakirjan syyskuussa 2016. 500 miljoonan dollarin arvoisella joukkovelkakirjalla rahoitetaan muun muassa Länsimetroa ja energiatehokkaita rakennushankkeita.⁵⁴

Ilmastovelkakirjoja laskevat liikkeelle yksityiset tai julkiset sijoittajat tai esimerkiksi kansainväliset kehityspankit. Ero SIB- ja DIB-bondeihin on, että ilmastobondit eivät ole niinkään toimintamalli, vaan rahoituksen muoto. Vihreät ja ilmastobondit ovat sertifioituja, jolloin sijoittajan on helpompi löytää ne markkinoilta.

Ilmasto-bondeissa sijoittaja tietää ennalta, mihin rahoitusta käytetään toisin kuin tavanomaisissa bondeissa. Maailmanpankin yksityisen sektorin rahasto International Finance Corporation laski ensimmäisenä liikkeelle vihreitä bondejia. Euroopan investointipankki puolestaan tuli markkinoille ensimmäisenä ilmastovelkakirjoillaan (Climate Awareness Bonds).⁵⁵

Climate Bonds Initiative -järjestö on arvioinut, että vuonna 2005 globaaleilla rahoitusmarkkinoilla oli 597,7 miljardin dollarin arvosta joukkovelkakirjoja, joilla oli joku yhteys ilmasto- tai ympäristöystävälliseen toimintaan. Hankkeita oli kuljetus-, energia-, rakennus-, teollisuus-, maan- ja metsänviljely-, jätehuolto-, ilmansaaste- ja vesialoilla. Näistä virallisesti sertifioituja ilmasto- ja vihreitä joukkovelkakirjoja oli markkinoilla 65,9 miljardin dollarin edestä.⁵⁶

Eläkerahastot ja erilaiset institutionaaliset sijoittajat ovat ostaneet suurimman osan ilmasto-bondeista. Joissain maissa niitä ovat voineet ostaa myös yksityissijoittajat. Ilmastosijoittamisesta kiinnostuneet investoijat ovat myös perustaneet globaalin etujärjestön nimeltään Global Investor Coalition on Climate Change, joka pyrkii vaikuttamaan päästöihin ja ilmastoon liittyvään lainsäädäntöön.⁵⁷

Kehitysyhteistyön kannalta olennaista on, että suurimmat markkinat vihreille bondeille ovat Kiinassa, Intiassa, Brasiliassa, Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Afrikan mantereella markkinat vihreiden bondien osalta toimivat vain Etelä-Afrikassa.⁵⁸ Vihreille bondeille ei siis ole löytynyt juurikaan markkinoita kaikkein köyhimmistä maista. Myös julkis-yksityisestä rahoituksesta suhteellisen pieni osa on kanavoitu ilmastonmuutokseen liittyviin kohteisiin. Erityisesti kehitysmaille tärkeään ilmastonmuutokseen sopeutumiseen on sijoitettu vain kaksi prosenttia kaikista ilmastoon liittyvistä yksityissijoituksista – ja sekin julkisen rahan avittamana.⁵⁹

50 Social Finance (tuntematon)

51 Sitra (2015)

52 Center for Global Development & Social Finance (2013)

53 Climate Bonds Initiative (tuntematon)

54 SEB (2016)

55 Climate Bonds Initiative (tuntematon)

56 Ibid.

57 Global Investor Coalition on Climate Change. <http://globalinvestorcoalition.org/> (vierailtu 19.9.2016)

58 Climate Bonds Initiative (2015)

59 Benn et al (2016b)

Kehitys- ja ilmastobondien lisäksi kehityspoliittisiin keskusteluihin ovat nousseet diasporajoukkovelkakirjat (diaspora bonds) sekä sektorikohtaiset infrastruktuuri-bondit (infrastructure bonds).⁶⁰ Näiden joukkovelkakirjojen liikkeellelaskijana on yleensä valtio. Maailmanpankin edistämien diasporabondien ideana on, että ulkomaille muuttaneet siirtolaiset voivat ostaa valtionsa liikkeelle laskemia joukkovelkakirjoja alennettuun hintaan.

Esimerkiksi Intiassa ja Israelissa diasporabondien käytöstä on positiivisia kokemuksia. Etiopiassa kokeilussa epäonnistuttiin vuonna 2008. Niin suuri osa etiopialaisista maastamuuttajista on lähtenyt pakoon autoritääristä valtiotaan, etteivät he ole valmiita tukemaan sitä ulkomailta käsin.⁶¹

Useat maat, kuten Nigeria ja Sri Lanka, ovat viime vuosina laskeneet liikkeelle diasporabondeja. Määrän arvioidaan olevan edelleen kasvussa. Viime aikoina myös sijoitusrahastot ovat kiinnostuneet diasporabondeista ja suunnitelleet lanseeraavansa maakohtaisia rahastoja.⁶² Yksikään vähiten kehittyneistä maista ei ole kokeillut diasporabondeja.

60 YK (2016)

61 Ketkar et al. (tuntematon)

62 Strohecker (2016)

Suomen tulee:

- ✓ Jatkaa kehitysrahoituksensa suuntaamista kaikkein köyhimmille ihmisille ja sektoreille, joihin sijoitusvarallisuus ei kanavoidu. Kehitysyhteistyöstä tulee ohjata vähintään 0,2 prosentin bruttokansantulo-osuus kaikkein köyhimmille maille.
- ✓ Varmistaa, että kaikella kehitysyhteistyöllä tavoitellaan köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämistä ja ihmisoikeuksien toteutumista.
- ✓ Raportoida, kuinka avun tuloksellisuuden periaatteet, kuten avoimuus, tilivelvollisuus ja kehitysmaiden omistajuus, toteutuvat kaikessa kehitysyhteistyövaroin rahoitetussa toiminnassa.
- ✓ Arvioida ja tiedottaa kaikista julkisella rahalla tehtyjen, kestävästä kehitystä tukevien sijoitusten vaikutuksista ja niitä sitovista kriteereistä.
- ✓ Kertoa, kuinka paljon julkisella rahalla on saatu vivutettua yksityistä pääomaa ja raportoida sen kohteista ja vaikutuksista.

Yritysinvestoinnit kehityksen rahoittajana

Vaikka suorat ulkomaaninvestoinnit eivät ole sama asia kuin kehitysapu, lasketaan ne usein osaksi kehitysrahoitusta. Suorilla ulkomaaninvestoinneilla tarkoitetaan investointeja, joissa yritys ostaa ulkomailta vanhan yrityksen tai perustaa uutta toimintaa. YK:n kauppaja-kehitysjärjestö UNCTAD on arvioinut, että 40 prosenttia kehitysmaiden ja siirtymätalouksien kehitysrahoituksesta koostuu yritysten ulkomaaninvestoinneista. Sen mukaan kansainvälisten investointien arvon tulisi kuitenkin olla vuositasolla jopa 2500 miljardia dollaria suurempi, jotta YK:n kestävä kehityksen tavoitteet voitaisiin saavuttaa.⁶³

Vuonna 2015 kansainvälisten investointien kokonaismäärä oli 1800 miljardia dollaria.⁶⁴

Uusia investointeja tarvittaisiin erityisesti perusinfrastruktuuriin, kuten sähköön, veteen ja sanitaatioon, telekommunikaatioon ja kuljetusalaan sekä ruokaturvaan, ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen sekä terveyteen ja koulutukseen liittyvään infrastruktuuriin. Näihin kaikkiin sektoreihin investoidaan kehitysmaissa vähän.⁶⁵

Ongelmana ei kuitenkaan ole vain tiettyjen sektorien vähäisyys, vaan myös investointien maantieteellinen sijoittuminen. Tilastojen mukaan yritykset eivät investoi paljoakaan kehitysmaihin, puhumattakaan vähiten kehittyneistä maista. Maailman eniten investointeja vastaanottavat maat ovat Aasian varakkaat maat ja suuret taloudet: Hong Kong, Kiina, Singapore ja Intia. Vuonna 2015 ne vastaanottivat 75 prosenttia Aasiaan suuntautuvista investoinneista.

Toisaalta Aasian köyhemmät maat vastaanottavat suhteessa enemmän investointeja kuin kehitys- tai keskitulon maat muissa maanosissa. Esimerkiksi Indonesia ja Vietnam vastaanottavat suhteellisen paljon ulkomaisia investointeja.⁶⁶

Alueellisesti tarkastellen maailman suurin investoija oli viime vuonna Eurooppa. Suurin osa eurooppalaisten monikansallisten yritysten investoinneista suuntautuu joko omille sisämarkkinoille tai Pohjois-Amerikkaan. Sijoitukset Aasiaan ja Latinalaiseen Amerikkaan ovat laskusuunnassa ja Afrikan osuus investoinneista on vain kuusi prosenttia. Täysin uusien investointien määrä Euroopasta Afrikkaan väheni lähes puolella vuosien 2014 ja 2015 välillä.⁶⁷

Suomalaisyriyten toiminta ulkomailta painottuu myös Eurooppaan, jonne tehtiin 66 prosenttia ulkomaisista investoinneista vuonna 2014. Toisella sijalla on Aasia ja Oseania. Henkilöstön määrällä mitattuna suoma-

63 UNCTAD (2014)

64 UNCTAD (2016a)

65 UNCTAD (2015)

66 UNCTAD (2016a)

67 Ibid.

laiset yritykset työllistävät eniten henkilöstöä Ruotsissa, Kiinassa, Venäjällä ja Intiassa. Suurin toimiala on teollisuus.⁶⁸

Maailmanlaajuisesti ulkomaaninvestointien määrä on laskussa. Viime vuonna tilastoja heilautti ylöspäin huimat 38 prosenttia lähinnä se, että monikansalliset yritykset tekivät poikkeuksellisen paljon poikkikansallisia fuusioita ja yrityskauppoja. Myös yritysten sisäiset organisaatiouudistukset heilauttivat määriä ylöspäin, koska näihin uudistuksiin liittyy yleensä rahan siirtäminen, ainakin paperilla, maasta toiseen.

Kun nämä syyt huomioidaan, ei globaali kasvu investoinneissa ollut kuin 15 prosenttia ja suurin osa siitä ei johtanut tuotannolliseen kasvuun, eli ei välttämättä luonut

uusia työpaikkoja.⁶⁹ Ulkomaisten investointien kehitysvaihtokutuksia arvioidessa olisikin tärkeä erotella reaali-investointien määrä suorien ulkomaisten investointien kokonaismäärästä.

Vuonna 2016 investointien määrän uskotaan laskevan 10–15 prosenttia johtuen kysynnän laskusta ja matalista raaka-ainehinnoista. Keskipitkällä aikavälillä ulkomaaninvestointien määrän uskotaan taas nousevan.⁷⁰ Tilastojen valossa on selvää, että kehitysmaiden ja vähiten kehittyneiden maiden vastaanottamien reaali-investointien määrän tulisi lisääntyä huomasti, jos kestävä kehityksen tavoitteet halutaan saavuttaa. Investointien tulisi myös tukea entistä enemmän peruspalveluiden tuottamista tukevaa infrastruktuuria.

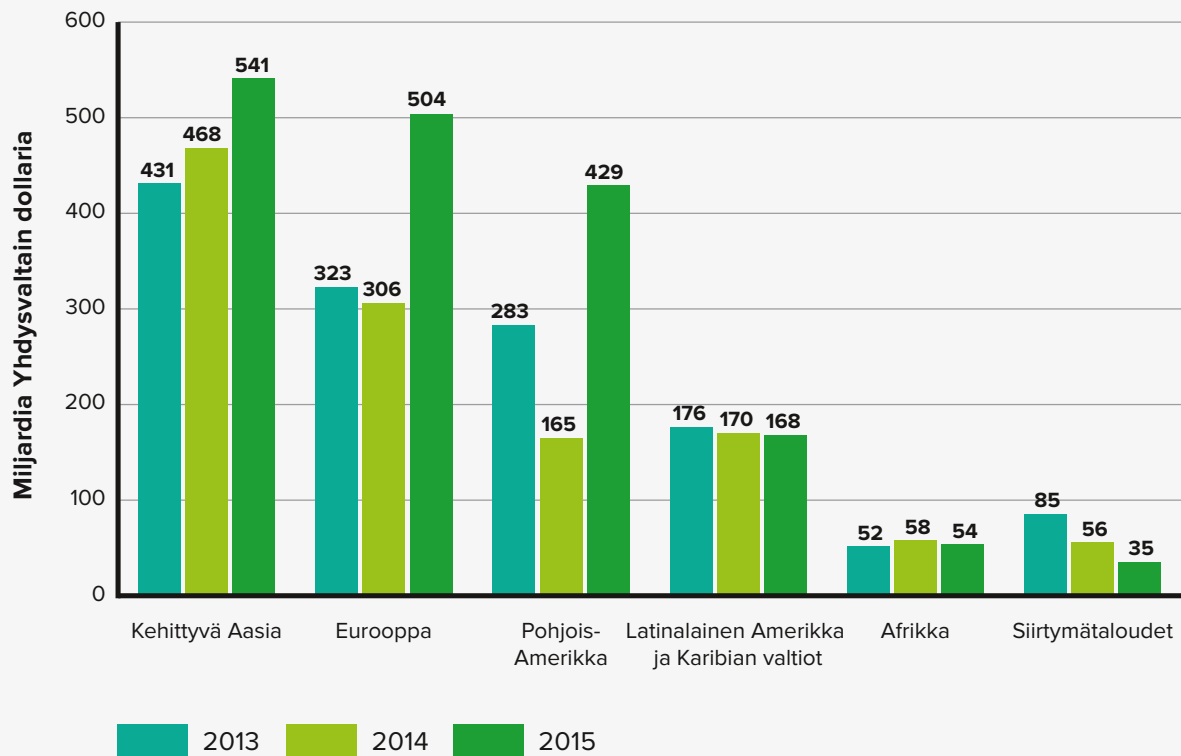
68 Suomen virallinen tilasto (2014)

69 UNCTAD (2016a)

70 Ibid.

Suorien ulkomaaninvestointien määrä eri maanosiin

Lähde: UNCTAD (2016a)

Kuva 3. Rikas pohjoinen vastaanottaa eniten suoria ulkomaaninvestointeja.

Vähiten kehittyneisiin maihin investoi eniten Kiina

Noin kaksi prosenttia globaaleista investoinneista suuntautuu vähiten kehittyneisiin maihin. Vuonna 2015 tilastoissa näkyi nousu, joka johtui lähinnä siitä, että öljy-yritykset pumppasivat ennätysmäärän lainarahaa Angolassa sijaitseville tytäryhtiöilleen. Yleisesti ottaen investointien määrää varjostavat luonnonvarojen laskevat maailmanmarkkinahinnat, jotka ovat vähentäneet investointeja erityisesti useisiin Afrikan maihin.⁷¹

Vähiten kehittyneiden maiden talous kasvaa edelleen lähinnä raaka-aineiden viennistä, erityisesti luonnonvara-alalla, ja kasvun määrä on riippuvainen raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnoista. Tuotannollista toimintaa on vähän ja tuotteita ei juurikaan jalosteta, kehitetä tai tuoteta näissä maissa.⁷²

Kiinasta on tullut suurin ulkomaaninvestointien lähde vähiten kehittyneissä maissa. Vuosien 2009 ja 2014 välillä kiinalaisten suuryritysten investoinnit vähiten kehittyneisiin maihin nelinkertaistuivat. Yhdysvallat seuraa Kiinaa toiseksi suurimpana sijoittajana. Yli 70 prosenttia sen ulkomaaninvestoinneista suuntautuu kuitenkin Afrikan öljyntuottajamaihin Angolaan ja Päiväntasaajan Guineaan. Sama pätee Norjaan, eli sekin sijoittaa eniten fossiilisen energian tuotantoon. Kiinan lisäksi monet muut suurimmat investoijamaat ovat BRICS-maita tai Aasian kasvavia talouksia (ks. kuva 4).

Suomalaisfirmoilla on tytäryhtiöitä hyvin harvoissa vähiten kehittyneissä maissa. Vuonna 2014 Tilastokeskus raportoi niitä olleen vain Bangladeshissa, Sambiassa ja Tansaniassa.⁷³ Vuotta myöhemmin yksi suurimmista vähiten

71 UNCTAD (2016a)

72 Ibid.

73 Suomen virallinen tilasto (2014b)

Vastaanottajamaa	Sektori	Yhtiö	Investoijan kotimaa	Arvioitu pääoman määrä (milj. dollaria)
Uganda	Öljyjalostamo	Russian Technologies State Corporation (Rostec)	Venäjä	4 000
Myanmar	Fossiilisen polttoaineen voimala ja vesivoimala	Electricity Generating Authority of Thailand (EGAT)	Thaimaa	3 326
Myanmar	Fossiilisen polttoaineen voimala	Toyo-Thai	Thaimaa	2 800
Angola	Öljy- ja kaasutuotanto	Total	Ranska	2 236
Myanmar	Tuotantolaitosten rakentaminen	Nippon Steel & Sumikin Bussan Corporation	Japani	1 600
Bangladesh	Fossiilisen polttoaineen voimala	Adani Enterprises Ltd.	Intia	1 500
Bangladesh	Fossiilisen polttoaineen voimala	Reliance Power	Intia	1 500
Mosambik	Maataloustuotanto	Al-Bader Group	Kuwait	1 500
Kambodža	Asuinrakentaminen	HLH Group	Singapore	1 332
Guinea	Bauksiitin louhinta	Alcoa	Yhdysvallat	1 000

Taulukko 2. Suurin osa uutta tuotantoa luovista ulkomaan investoinneista suuntautuu raaka-aineisiin.

Lähde: UNCTAD (2016a)

kehittyneissä maissa toimivista suomalaisyhtiöistä oli sijoitusrahasto Taaleri, joka investoi kiinteistömarkkinoihin ainakin Ruandassa ja Mosambikissa.⁷⁴

Luonnonvara-ala ei tunnetusti ole kovin työvoimavetoista, joten jos sille suunnattujen investointien kehitysvaikutuksia mitataan työpaikkojen määrällä, voivat tulokset olla oletettua heikompia. Lisäksi iso osa investointien arvosta liittyy fossiilisten polttoaineiden tuotantoon, jonka vaikutukset ilmastonmuutokseen ovat kiistatta negatiivisia.

Kehitysmaiden taluskehityksen kannalta olisi oleellista monipuolistaa maiden omaa tuotannollista toimintaa. Tähän haasteeseen monet uudet sijoitusrahastot voivat vastata lisäämällä pääomaa paikallisilla markkinoilla. Se tarkoittaa, että kehitystarkoituksiin suuntautuva julkinen ja yksityinen pääoma tulisi voida irrottaa omien kotimais-

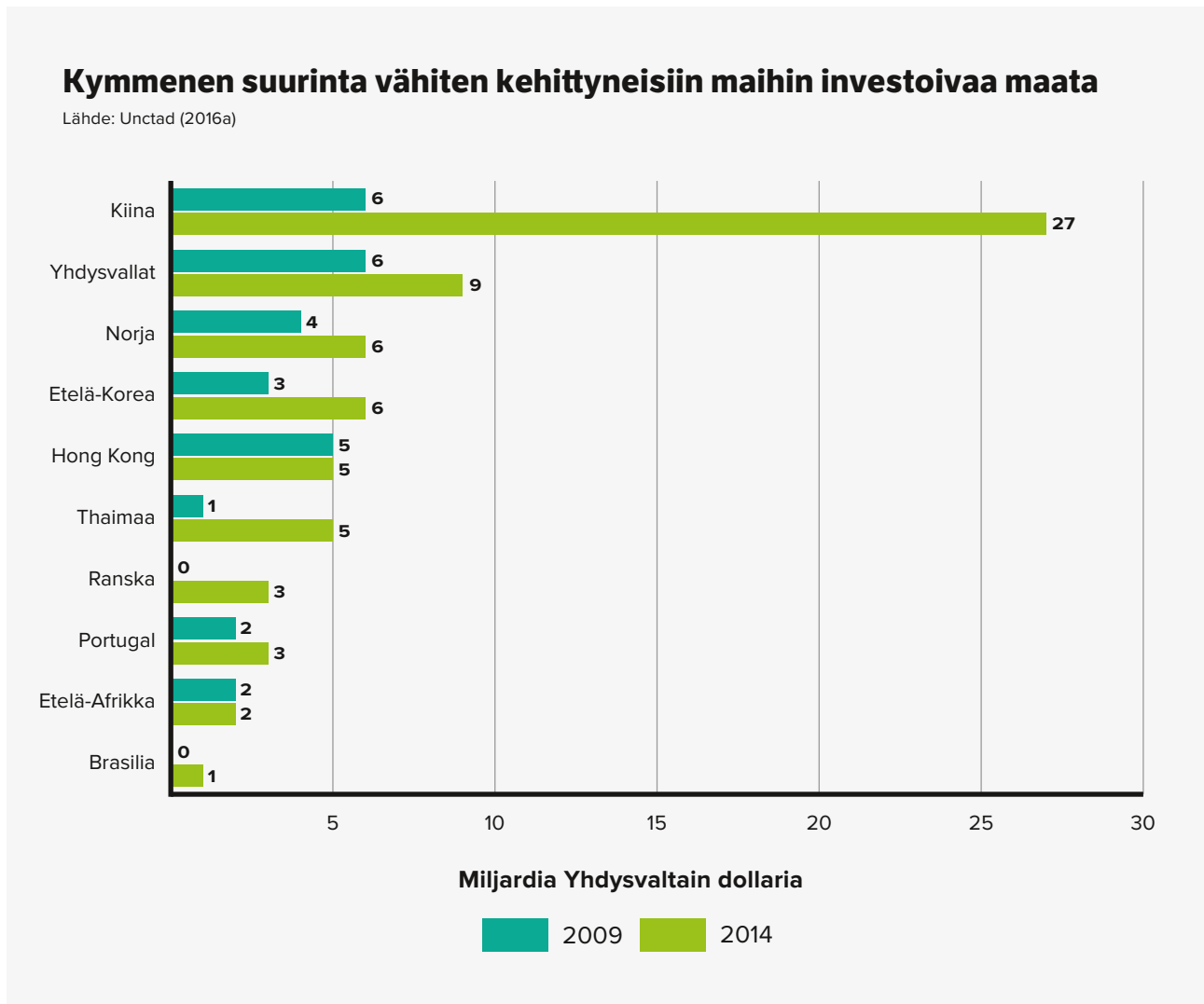
ten yritysten tukemisesta.

Jotta suorat ulkomaaninvestoinnit todella olisivat kehitysrahoitusta, tulisi niiden kohdistua maihin, joissa on puutetta juuri kyseisen alan toiminnassa. Esimerkiksi monikansallisen yrityksen ostamaa paikallista tuotantolaitosta ei voi suoralta kädeltä kutsua kehitysrahoitukseksi, jos se nujertaa kansallista tuotantokapasiteettia ja ehkä jopa vähentää työpaikkoja.

Julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudet lisääntyvät

Jotta ulkomaiset yritykset olisivat entistä tiiviimmin mukana kehitysmaiden itse määrittelemien haasteiden ratkomisessa, ovat julkisen ja yksityisen sektorin väliset kumppanuudet (Public-Private Partnership, PPP) lisääntyneet viime

74 Sillanpää (2015) ja UNCTAD (2016)

Kuva 4. Kiina investoi ylivoimaisesti eniten vähiten kehittyneisiin maihin. Länsimaat keskittyvät raaka-aineiden tuotantoon.

vuosina. Maailmanpankin määritelmän mukaan tällaiset hankkeet solmitaan pitkälle aikavälille, julkisen tahon tai viranomaisen ja yksityisen toimijan välille, jotta yksityinen toimija voisi tuottaa julkishyödykkeitä tai peruspalveluja.

Kumppanuuksissa yksityinen toimija kantaa vastuun hankkeen tuottavuudesta ja johtaa sen hallintoa. Hankkeen toteuttajana voi toimia niin ikään kansalaisjärjestö kuin yritysikin. Valtio pysyy kuitenkin tilivelvollisena palvelun tuotannosta.⁷⁵ Myös aiemmin mainitut SIB- ja DIB-joukkovelkakirjasopimukset voidaan nähdä yksityisen- ja julkisen sektorin välisenä kumppanuutena.

Julkisen ja yksityisen sektorin yhteishankkeet ovat suosittuja erityisesti infrastruktuurin rakentamisessa. Eniten hankkeita on toteutettu telekommunikaation, sähköntuotannon sekä tieverkoston rakentamisessa. Alueellisesti eniten PPP-hankkeita on toteutettu viimeisen 25 vuoden aikana Latinalaiseen Amerikassa sekä Itä-Aasian ja Tyynenmeren alueella. Afrikassa hankkeiden määrä on nousussa.

PPP-hankkeiden hyvänä puolena voi pitää sitä, että ne ovat suurimmaksi osaksi aidosti uusia investointeja, joilla tyydytetään paikallisesti tunnistettu tarve, eivätkä ulkomaisia yritysostoja tai fuusioita.⁷⁶ PPP-hankkeet eivät kuitenkaan ole ongelmattomia. Sopimukset ja niiden ehdot eivät yleensä ole julkisia, joten kansalaisten ja median on hyvin vaikea saada niistä tietoa. Avoimuuden puute aikaansaa epävarmuutta ja epäileviä asenteita sekä luo tilaa korruptiolle.

Monet maat ovat sisällyttäneet PPP-hankkeet osaksi kehitysstrategioitaan, mutta ne eivät kuitenkaan täsmennä, millä tavalla hankkeiden odotetaan edistävän kehitystä.⁷⁷ Hankkeita on myös kritisoitu kalliiksi, jopa kaikkein kalleimmaksi kehitysrahoituksen muodoksi. Arvioiden mukaan PPP-kumppanuuksien rahoitus voi olla jopa kolme neljä kertaa kalliimpaa kuin muut markkinoilla olevat joukkovelkakirjat. Hankkeiden lainoittajat vaativat 3–5 prosenttia korkeampaa korkoa verrattuna julkiseen lainaan.⁷⁸

Lisäksi hankkeisiin liittyvää rahoitusta ei yleensä kirjata valtioiden virallisiin budjettimenoihin, koska kulut eivät välttämättä toteudu heti tai ne riippuvat sopimuksen ehdoista. Vaikka yksityinen toimija kantaa sijoitusriskin, on valtio kuitenkin vastuussa palvelujen tuotannosta. Jos yritys epäonnistuu tai ajautuu konkurssiin, voi valtio joutua takaamaan yksityisen sektorin velan. Jos tämä velka on suuri, voi sen maksaminen tuottaa hallaa paikalliselle taloudelle ja pankkisektorille. Valtio saattaa joutua pelastamaan yrityksen julkisilla verorahoilla. Koska PPP-hankkeisiin liittyvät potentiaaliset menoerät eivät näy valtioiden budjeteissa, voi niissä piillä velkakriisi, jota ei pystytä julkisesti ennakoimaan.⁷⁹

Tuottavatko ulkomaaninvestoinnit verotuloja?

Monikansalliset yritykset ovat tärkeitä veronmaksajia joka puolella maailmaa, mutta erityisesti kehitysmaissa. YK:n Kauppa- ja kehitysjärjestö UNCTAD on arvioinut, että ulkomaisten yritysten maksamat verot tuottavat joka vuosi 730 miljardin dollaria kehitysmaiden budjetteihin. Tämä vastaa noin kymmentä prosenttia kehitysmaiden verotuloista. Näissä maissa riippuvuus yritysten veronmaksusta on suhteellisesti suurempi kuin rikkaissa maissa. Kaikkein eniten näistä verotuloista ovat riippuvaisia Afrikan maat.⁸⁰

Valitettavasti veroparatiisipalvelut ja erilaiset verohelpotukset ovat tärkeitä pelinappuloita kansainvälisten investointien pelikentällä. Kun arvioidaan ulkomaaninvestointien tuottamaa kehitysrahoituksellista arvoa, on oleellista huomioida, että jopa 30 prosenttia – tai 6,5 miljardia dollaria – globaaleista investoinneista kiertää offshore-finanssikeskusten kautta, joista moni löytyy veroparatiisilistausten kärkipaikoilta.

UNCTAD on laskenut, että kehitysmaat menettävät keskimäärin 100 miljardia Yhdysvaltain dollaria vuosittain sen takia, että maiden ulkomaaninvestoinnit tulevat offshore-finanssikeskusten kautta. Tilastot osoittavat, että jos lähtömaana on veroparatiisi, jäävät kehitysmaan verotulot pienemmiksi. Kaikkein haavoittuvimmassa asemassa ovat maat, joiden veronkantokapasiteetti on huono, joiden verotulot ovat erittäin riippuvaisia juuri yritysinvestoinneista ja joiden ulkomaaninvestoinnit tulevat yhä suuremmissa määrin offshore-finanssikeskuksista.⁸¹

Offshore-finanssikeskukset Alankomaista Brittiläisiin Neitsytsaariin ovat hyvin erilaisia, mutta niitä yhdistää yleensä neljä piirrettä: niissä on matalat veroprosentit tai ei verotusta lainkaan, ne eivät osallistu tehokkaasti veroja koskevaan maiden väliseen tietojenvaihtoon, ne eivät ole avoimia, tai salassa pidettävää tietoa on paljon, ja ne eivät vaadi maahan rekisteröityneiltä yrityksiltä todellista tuotannollista toimintaa.

Veroparatiisien avulla monikansalliset yritykset voivat järjestellä toimintaansa niin, että ne käärivät voittonsa matalan verotuksen maissa. Yleiset investointeihin liittyvät verosuunnittelun keinot ovat siirtohinnoittelun väärinkäyttö ja erilaiset konsernin sisäiset rahoitusjärjestelyt. Verotuksen minimoimiseksi perustetaan usein erillisyhtiö.

Erillisyhtiöiden avulla yritykset voivat suojautua rahoitusriskeiltä ja niissä voidaan ylläpitää jotain taloudellista toimintaa, kuten yrityksen palvelu- tai omaisuushallintaa. Yleisesti niitä käytetään kuitenkin velkojen tai omistuksen piilottamiseen ja ne ovat usein niin sanottuja pöytälaatikoyrityksiä. Tällaisten erillisyhtiö-investointien määrä läh-

75 World Bank, Asian Development Bank and Inter-American Development Bank (2014)

76 World Bank (2015)

77 UNCTAD (2016b)

78 Ibid.

79 UNCTAD (2016b)

80 UNCTAD (2015)

81 Ibid.

ti räjähdysmäiseen kasvuun vuonna 2007 finanssikriisin puhjettua.⁸²

Vuonna 2012 Brittiläiset Neitsytsaaret oli maailman viidenneksi suurin ulkomaaninvestointien vastaanottajamaa ja se vastaanotti enemmän investointeja kuin Iso-Britannia, jonka talous on melkein 3000 kertaa saarivaltiota isompi. Brittiläisiltä Neitsytsaarilta lähti myös investointeja muihin maihin huomattavasti suurempi määrä (64 miljardia Yhdysvaltain dollaria), kuin sen kokoisesta taloudesta voidaan olettaa.⁸³ Tämänkaltaisia esimerkkejä on useita. Esimerkiksi Tansanian suurimpiin investoijamaihin kuuluvat offshore-keskuksinakin tunnetut Barbados ja Mauritius.⁸⁴

Alkuvuonna 2015 veroparatiisien läpi menneet investoinnit olivat nousussa, mutta heilahtivat miinukselle vuoden loppupuolella. Suurimmat erillisyhtiö-investoinnit menivät Luxemburgin kautta. Euroopan suurimpiin investoijamaihin kuuluvat Alankomaat, Sveitsi, Belgia ja Luxemburg, jotka ovat tunnettuja erillisyhtiöiden kotimaita.⁸⁵

Yritysten sijoittumista tiettyihin offshore-maihin ohjaa myös se, että mailla on laaja verkosto kaksoisverotusta estäviä sopimuksia. Niiden tarkoituksena on varmistaa, ettei investoivan yrityksen tarvitse maksaa kaksinkertaista veroa sekä lähtö- että kohdemaassa. Tuplaverotuksen välttämisen sijaan sopimuksia voidaan kuitenkin käyttää usein siten, että veromaksuilta vältytään kokonaan. Esimerkiksi Mauritiuksesta on tullut suosittu offshore-keskus itäiseen ja eteläiseen Afrikkaan suuntautuville investoinneille. Se pyrkii jatkuvasti laajentamaan verosopimusverkostoaan alueen maiden kanssa.⁸⁶

Offshore-investoiminen on ongelma, joka koskettaa kaikkia maita, niin rikkaita kuin köyhiäkin. Ongelma voi

82 Ibid.

83 Ibid.

84 Bank of Tanzania (2014)

85 UNCTAD (2016a)

86 Katso esim. Tanzania Tax Justice Coalition (2016)

Suomen tulee:

- ✓ Tukea kumppanimaiden paikallisen investointi- ja yrityslainsäädännön kehittämistä, paikallisia yrityksiä ja edistää niiden toimintaedellytyksiä.
- ✓ Jatkaa YK:n liike-elämää ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden toimeenpanoa asettamalla suomalaisyrityksille sitovat ihmisoikeuksia koskevat huolellisuus- ja yritysvastuuraportointivelvoitteet.
- ✓ Ajaa YK-vetoisia avoimia neuvotteluja julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksissa käytettävistä kriteereistä.

kuitenkin olla vakavampi matalan tulotason kehitysmaille, koska niillä on yleensä vähemmän sekä rahallisia että teknisiä resursseja valvoa monikansallisten yritysten erittäin monimutkaisia verovälittelymenetelmiä. Viime vuosina kansainväliset toimet verovälittelyn kitkemiseksi ovat auttaneet vähentämään offshore-investointien määrää rikkaissa maissa, mutta niiden määrä kehitysmaihin on edelleen kasvussa.⁸⁷ Siksi positiivista kehityskulkua tulee edistää entistä enemmän globalilla tasolla.

87 Ibid.

Kehitysmaat haluavat omaa julkista rahaa

VALTION MENOBUJETIN KOKO kertoo paljon siitä, elääkö maassa paljon köyhiä, ja onko maa kiinnostava kohde sijoittajille. Julkisten menojen ja äärimmäisen köyhyyden määrällä on selvä tilastollinen yhteys. Maailman 1,4 miljardista köyhimmästä ihmisestä suurin osa asuu maissa, joissa julkisten menojen määrä henkeä kohti on vähäistä. Samaan aikaan kansainväliset rahavirrat kehitysapua lukuun ottamatta (esimerkiksi ulkomaaninvestoinnit, sijoitusvarallisuus, lyhyt- ja pitkäaikaiset lainat) menevät enimmäkseen maihin, joissa julkiset menot henkeä kohti ovat suuret.⁸⁸

Tämä tarkoittaa, että kehitysapu on edelleen hyvin tärkeässä asemassa kaikkein köyhimmässä maissa, joissa asuu kaikkein eniten äärimmäisessä köyhyydessä eläviä ihmisiä. Tämän vuoksi julkisen rahan lisääminen kehitysmaissa on ensisijaisen tärkeää.

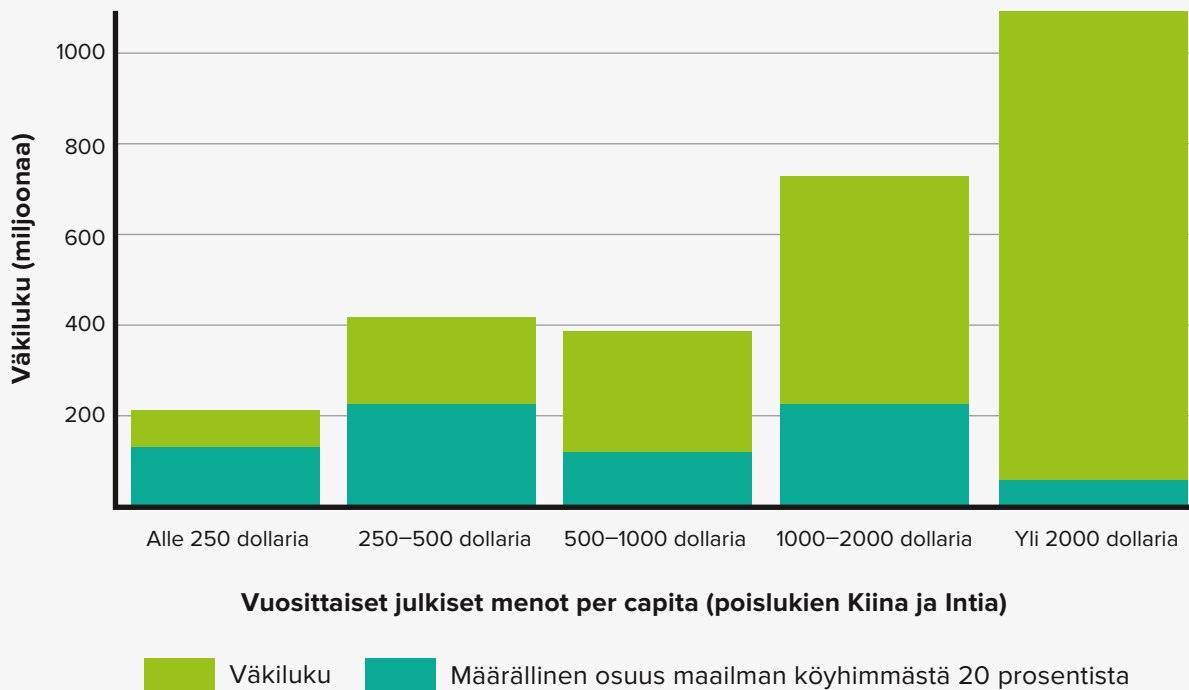
Kun kehitysavun määrä on laskussa ja kehityspolitiikan suunta on vaihteleva ja arvaamaton, ovat sekä avun vastaanottajat, että avunantajat päässeet yhteisymmärrykseen yhdestä asiasta: maiden täytyy kerryttää omien verotulojensa määrää. Toimivalla verojärjestelmällä on myös muita etuja. Se edistää demokratiaa ja valtion tilivelvollisuutta kansalaisiaan kohtaan.

Uusien verotulojen lisäksi kehitysmaat ovat etsineet uusia keinoja saada lainaa. Viime vuosikymmenen aikana useat Afrikan valtiot ovat laskeneet liikkeelle eurobondeja lisätäkseen velkarahoitustaan. Kehitysmaat ovat myös halunneet laajentaa lainoittajiensa määrää. Siinä, missä lainoittajina toimivat ennen erityisesti OECD-maat ja Kansainvälinen valuuttarahasto IMF, kuuluu uusiin lainoittajiin nyt esimerkiksi Kiina sekä ulkomaiset ja joskus myös kotimaiset yksityiset pankit.

88 Oxfam (2016)

Julkisten menojen ja äärimmäisen köyhyyden välinen suhde

Lähde: Oxfam (2016a)

Kuva 6. Äärimmäistä köyhyyttä on eniten maissa, joissa on vähiten julkista rahaa.

Lisää veroja

YK:n mukaan kehitysmaiden tulisi lisätä vuosittaisia verotulojaan yli 2000 miljardilla dollarilla vuoteen 2030 saakka, jotta ne voisivat kantaa oman kortensa kekoon kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.⁸⁹ Vuonna 2015 useat avunantajamaat, Suomi mukaan lukien, sitoutuivat tuplaamaan apunsa kehitysmaiden verotulojen lisäämiseksi vuoteen 2020 mennessä.⁹⁰

Vuonna 2013 avunantajat käyttivät 92,6 miljoonaa dollaria verotulojen kartuttamista edistäviin hankkeisiin.⁹¹ Suomen tuki on ulkoasiainministeriön mukaan tällä hetkellä 17 miljoonaa euroa vuodessa. Määrä aiotaan tuplata vuoteen 2020 mennessä.⁹² Rahaa tarvitaan kipeästi verohallintojen toimintakyvyn vahvistamiseen, kehittämiseen,

laajentamiseen, sähköistämiseen ja niin edespäin.

Verohallinnon kehittämisestä on positiivisia kokemuksia esimerkiksi Tansaniasta. Erityisesti Norja on tukenut maan verohallintoa perustamaan yksikön, jonka 12 erityiskoulutettua veroasiantuntijaa valvoo monikansallisten yritysten siirtohinnoittelukäytäntöjä. Maahan on myös hyväksytty uusi siirtohinnoittelua koskeva laki vuonna 2014.

Työn tuloksena Tansanian verohallinto on vienyt oikeuskäsittelyyn kahdessa vuodessa 23 tapausta, joissa monikansallisia yrityksiä epäillään siirtohinnoittelusääntöjen väärinkäytöstä. Näiden tapausten johdosta Tansania on jo lisännyt verotulojaan noin 100 miljoonalla eurolla.⁹³ Näillä lisätuloilla maa voisi lähestulkoon tuplata koulutussektorille tällä hetkellä käyttämänsä kehitysbudjetin.⁹⁴

89 Schmidt-Traub (2015)

90 Addis Tax Initiative (2015) <https://www.addistaxinitiative.net/> (vierailtu 15.11.2016)

91 UNCTAD (2015)

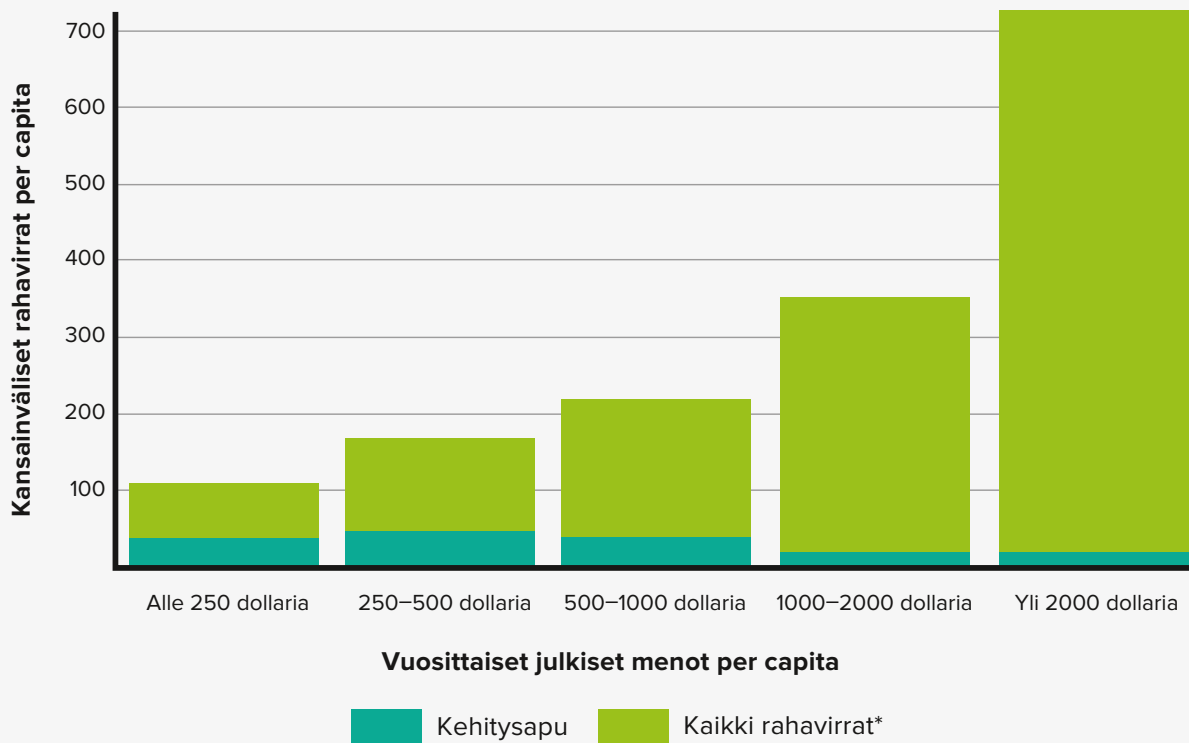
92 Mykkänen (2016)

93 Readhead (2016)

94 Policy Forum (2016)

Kansainvälisten rahavirtojen ja julkisten menojen välinen suhde

Lähde: Oxfam (2016a).

*) "Kaikki rahavirrat" kattavat suorien ulkomaisten investointien määrän, rahalähetykset, kehitysavun (brutto), muut viralliset rahavirrat (brutto), rahastosijoitukset, lyhytaikaiset lainat, pitkäaikaiset lainat, humanitaarisen avun ja rauhanturvaamisen.

Kuva 7. Suurin osa globaaleista rahavirroista (muu kuin kehitysapu) menee maihin, joissa julkisten menojen määrä on suurempi.

Pelkkä verohallintojen vahvistaminen ei kuitenkaan riitä. Jos veronvälttelyn ja verokierron syihin ei puututa, jää verohallintojen uudistaminen oireiden laastaroinniksi. Ongelman kitkemiseksi kansainvälisiä ja kansallisia säännöstöjä tulee uusida. Tähän avunantajamailla ei kuitenkaan ole ollut yhtä paljon poliittista tahtoa ja kansainvälisen veropolitiikan vetovastuu on haluttu pitää tiukasti OECD:n ohjauksessa jättämällä erityisesti kehitysmaat päätöksenteon ulkopuolelle. YK:n alaista, paljon laajemman maajoukon tavoittavaa verokomiteaa ei ole haluttu resursoida tai sen mandaattia vahvistaa.

Erityisesti monikansallisten yritysten veronvälttely on ongelma. Ongelman suuruudesta on olemassa useita suuntaavia laskelmia. IMF:n tutkijat on arvioineet, että kehitysmaat menettävät 100–300 miljardia dollaria verotuloja ja veronvälttelyn takia.⁹⁵ UNCTAD on puolestaan arvioinut, että pelkästään yhden monikansallisten yritysten verokikkailutaktiikan, alikapitalisoinnin takia, kehitysmaat me-

nettävät vuosittain 70–120 miljardia dollaria verotuloja.⁹⁶

YK:n alainen Afrikan talouskomissio UNECA on laske-
nut, että pelkän siirtohinnoittelun väärinkäytön takia Afrikka menetti 40 miljardia dollaria pääomaa vuonna 2010.⁹⁷ Menetetyissä verotuloissa tämä vastaa noin 11 miljardia dollaria.⁹⁸ Tilannetta vaikeuttaa entisestään se, että tutkimuksen valossa veronvälttely on yleisempää maissa, joissa taloudellinen kehitys on vähäistä ja hallinto huonoa.⁹⁹

Ongelma korostuu köyhissä maissa, koska ne ovat rikkaita maita riippuvaisempia juuri yritysten maksamista veroista.¹⁰⁰

Verotulojen lisäksi köyhemmät maat ovat rikkaita maita riippuvaisempia monikansallisten yritysten maksamista rojalteista, tariffeista ja muista maksuista, koska niiden veronkanto on muuten heikkoa. Mitä köyhempi maa on, sitä vahvempaa on riippuvuus (ks. kuva 8).¹⁰¹

Monikansallisten yritysten lisäksi veroja välttelevät myös kehitysmaiden varakkaat kansalaiset. Noin 30 pro-

95 Crivelli et al (2015)

96 UNCTAD (2015)

97 YK:n Afrikan talouskomissio (2015)

98 Oxfam (2015)

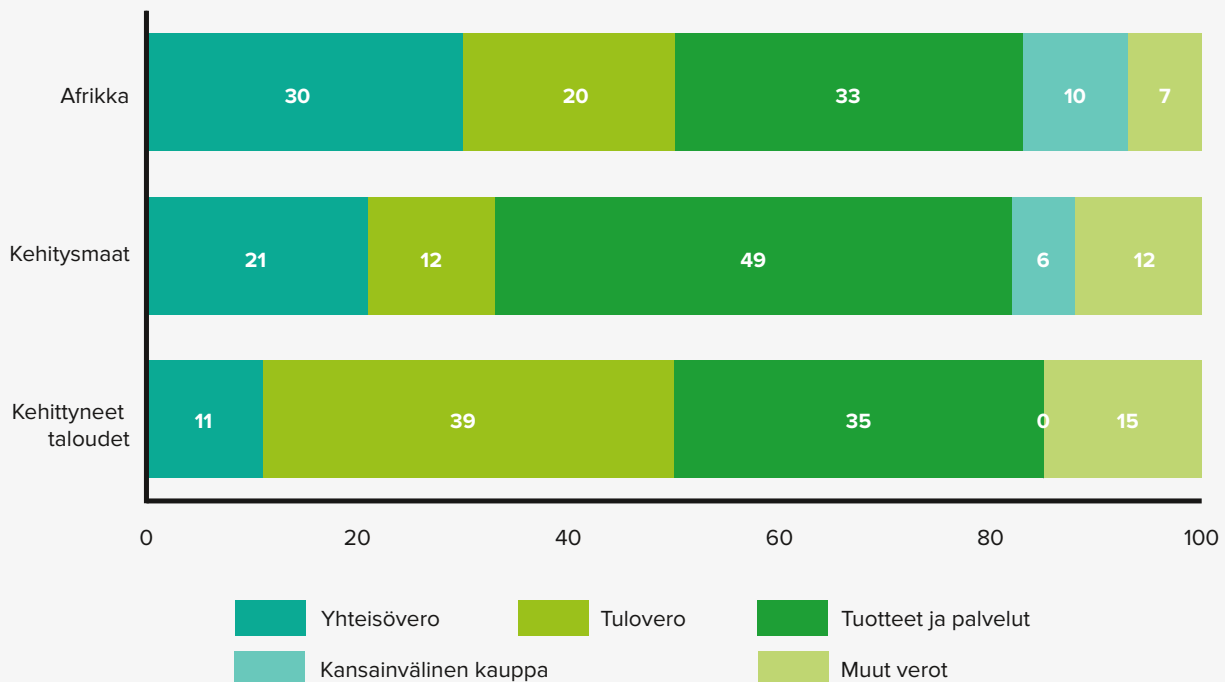
99 Johannesen et al. (2016)

100 UNCTAD (2015)

101 UNCTAD (2015)

Verotulojen koostumus Afrikassa, kehitysmaissa ja kehittyneissä talouksissa (%)

Lähde: Readhead (2016). Data alunperin International Centre for Tax and Developmentin Government Revenue Dataset -tietokannasta.

Kuva 8. Riippuvuus yritysten maksamista yhteistöverosta on suurempaa köyhissä maissa.

senttia rikkaimpien afrikkalaisten finanssiomaisuudesta on piilotettuna veroparatiiseihin. Tämän vuoksi maanosan budjeteissa on 14 miljardin dollarin lovi.¹⁰² Rikkaiden veronkierto syventää eriarvoisuutta, joka on kärjistynyt äärimmilleen monissa kehitysmaissa.

Jotta veronvälttely saataisiin kuriin, tulisi monikansallisten yritysten avoimuutta lisätä ja verotuskäytäntöjä uusia. Maakohtaisilla veroraporteilla monikansallisten yri-

tysten verosuunnittelusta saisi kokonaiskuvan. Julkisilla omistajarekistereillä voitaisiin puolestaan estää omaisuuden piilottamista, rahanpesua ja veronkiertoa.

Avoimuus näivettäisi veroparatiisien toimintaa ja tekisi siitä pidemmän päälle kannattamatonta. Näille uudistuksille ei tarvitse odottaa globaalia yhteisymmärrystä, vaan ne voidaan toteuttaa askel askeleelta kansallisella tai alueellisella tasolla.

102 Oxfam (2016b)

Yritysten omistajat julki verovälttelyn kitkemiseksi

Lyydia Kilpi

Suurimmassa osassa maailmaa jopa viranomaisten on hyvin vaikeaa tai mahdotonta selvittää, kuka on yksittäisen yrityksen takana. Anonyymit yhtiöt mahdollistavat liiketoiminnan ja rahansiirrot salaisuuden suojissa, ja niitä käytetään yleisesti veronkiertoon, rahanpesuun, korruptioon ja laittoman toiminnan rahoittamiseen. Näin ne ohjaavat rahavirtoja pois kestävästä kehityksen rahoittamisesta.

Räikeimmissä tapauksissa anonyymiteetti on palvelu, jota veroparatiisi tarjoaa kansainvälisille asiakkaille, jotka haluavat pitää toimintansa salassa. Esimerkiksi Panamassa on mahdollista perustaa yhtiö siten, että viranomaiset saavat tietoonsa ainoastaan näennäisen johtajan nimen, esimerkiksi lakitoimiston sihteerin, eikä yrityksen omistajaa kirjata, kuin palvelun järjestävän toimiston salaisiin dokumentteihin. Yrityksen voi perustaa kuka tahansa internetissä.¹

Useimmissa muissakin maissa on mahdollista piilottaa yrityksen todellinen omistaja² monimutkaisten omistusketjujen avulla. Suomessakin osakeyhtiön julkisessa osakasluettelossa voi olla osakkaana ulkomainen yritys, jolloin todellisen omistajan selvittämiseksi pitäisi seurata johtolankaa toiseen maahan. Jos tarkoituksena on piilottaa todellisen omistajan henkilöllisyys, johtavat jäljet todennäköisesti korkean salaisuusasteen valtioon, kuten vaikkapa Panamaan. Vaikka todellisen omistajan henkilöllisyys olisi jäljitettävissä, vaatii

se usein paljon työtä, resursseja ja eri maiden oikeusjärjestelmien tuntemusta.

Yksityissektorin roolin vahvistuminen sekä yksityisen ja julkisen sektorin yhteishankkeiden yleistyminen lisäävät tarvetta kerätä ja julkaista tiedot yritysten todellisista omistajista. Esimerkiksi Mosambikissa on tyypillistä, että julkisen sektorin ja yksityisten yritysten yhteishankkeissa on mukana yrityksiä, joiden takana on poliittisen eliitin jäseniä. Hankkeita tutkivat kansalaisjärjestöt saavat omistuksista tietoja vain satunnaisesti.³

Laillista liiketoimintaa harjoittavalla yrityksellä ei ole syytä salata todellisia omistajiaan eikä lain mukaan toimivalla henkilöllä syytä piilotella omistuksiaan. Todellisten edunsaajien julkisuus hyödyttäisi myös sijoittajia, joille on tärkeää tietää, millaisten yritysten kanssa ne toimivat. Yhdysvalloissa suuret sijoittajat ovatkin lähteneet vaatimaan hallitukselta omistajatietojen julkisuutta.⁴

Useat maat ovat sitoutuneet perustamaan julkisen rekisterin todellisista omistajista, ja Isossa-Britanniassa sellainen on jo käytössä. EU-maat neuvottelevat parhailaan komission ehdotuksesta perustaa rekisterit kaikkiin jäsenmaihin. Kaivannaisteollisuuden läpinäkyvyyttä lisäävää EITI-standardia noudattavilla mailla on velvollisuus laatia tiekartta kohti kaivannaisyritysten omistajien julkisuutta 2017 mennessä.⁵ Ollakseen hyödyllisiä, rekisterissä olevien omistustietojen tulee olla kattavat ja luotettavat sekä helposti saatavissa ja käytettävissä.

1 Katso esim. Offshoreww: <https://panama.offshoreww.com/panama-corporation/anonymous.html> (vierailtu 16.11.2016)

2 Todellisella edunsaajalla (engl. beneficial owner) tarkoitetaan luonnollista henkilöä yrityksen tai vastaavan takana.

3 Centro de Integridade Pública (2015)

4 Global Witness (2016)

5 Extractive Industries Transparency Initiative (2016)

Julkinen velka kasvaa

Vielä viisi vuotta sitten näytti siltä, että kehitysmaiden velkakriisit ovat menneen talven lumia. Maiden velkataakat olivat laskusuunnassa, kun taloudet kasvoivat ja raaka-aineiden hinnat olivat korkealla. Monet kehitysmaat olivat toteuttaneet velkasopeutusohjelmia. Vuonna 2011 suunta muuttui ja nyt kehitysmaiden nimellinen velan määrä on suurempi kuin koskaan ennen ja velan suhteellinen arvo on kääntynyt nousuun.¹⁰³

Sitten vuoden 2000, kehitysmaiden velkataakka on kolminkertaistunut ja mailla on nyt 5400 miljardia dollaria lainaa julkisilta ja yksityisiltä lainottajilta. Maat käyttävät näiden lainojen lyhentämiseen vuosittain noin 575 miljardia dollaria. Se on noin neljä kertaa enemmän kuin maiden saama kehitysapu OECD-mailta.¹⁰⁴

Nykyinen velkatilanne on täysin uusi. Siinä missä kehitysmaat ennen lainasivat enimmäkseen julkisilta tahoilta, kuten avunantajamailta tai IMF:ltä, lainaavat ne nyt yhä

enemmän yksityisiltä lainottajilta ja omilta kotimaisilta rahoitusmarkkinoiltaan. Varakkaiden maiden antamien lainojen osuus on enää 16 prosenttia kehitysmaiden lainoista.¹⁰⁵ Lisäksi lainainstrumenteissa on tapahtunut muutos. Joukkovelkakirjoista on tullut julkisen lainan suosituin muoto, ja bondien osuus ulkomaisen velan määrästä on kaksinkertaistunut.¹⁰⁶ Vuodesta 2004 lähtien 23 uutta kehitysmaata on laskenut liikkeelle joukkovelkakirjoja.¹⁰⁷

Joukkovelkakirjojen käyttöön ovat siirtyneet myös monet vähiten kehittyneet maat ja aikaisemmin hyvin velkaantuneet maat, kuten Tansania, Ghana, Senegal ja Sambia. Aikaisemmin bondit ovat olleet enemmän korkean ja keskitulon maiden heiniä. Afrikan maiden bondibuumi johtuu muun muassa siitä, että kansainvälisiä joukkovelkakirjoja ei sidota niin monin ehdoin, kuin esimerkiksi perinteisiä kehitysmaalainoja. Kansainvälisten bondien keskimääräinen koko, miljardi dollaria, on paljon isompi kuin muut rahavirrat, joita maat ovat saaneet. Viime aikoina

103 Ellmers (2016)

104 Ibid.

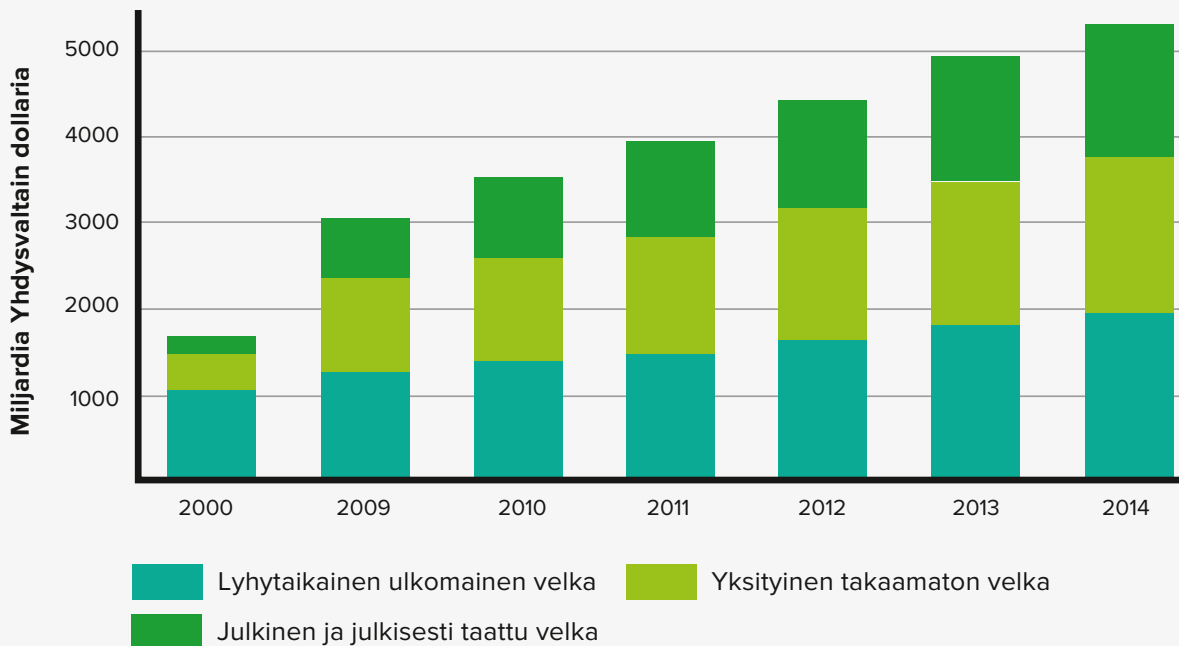
105 Ibid.

106 World Bank (2016a)

107 Guscina et al (2014)

Ulkomaisen velan kanta matalan ja keskitulon maissa 2000–2014

Lähde: Ellmers (2016)

Kuva 9. Kehitysmaiden nimellinen velan määrä on suurempi kuin koskaan ennen ja velan suhteellinen arvo on kääntynyt nousuun.

bondeja on käytetty kompensoimaan raaka-aineiden hinnan laskua ja kysynnän hidastumista.¹⁰⁸

Bondit ovat kuitenkin yleensä paljon kalliimpia kuin viralliset ja maiden väliset lainat. Se tarkoittaa, että valtiot käyttävät entistä enemmän rahaa korkojen maksuun ja lainan lyhentämiseen.¹⁰⁹ Esimerkiksi Ghana on sitten vuoden 2007 laskenut liikkeelle neljä eurobondia, joiden arvo on ollut 750 miljoonan ja miljardin euron välillä. Bondien korkotaso on vaihdellut kahdeksan ja 10,75 prosentin välillä. Maa on sittemmin ajautunut velkavaikkeuksiin ja se joutui ottamaan IMF:ltä lisälainaa taloutensa pelastamiseksi vuonna 2015.¹¹⁰

Joukkovelkakirjoihin siirtyminen on nostanut esiin uusia vakausriskejä kehitysmaiden talouksissa. Jos maa ajau-

tuu tilanteeseen, jossa se ei pysty maksamaan lainaansa takaisin, ei ole olemassa mitään julkista tai virallista tahoa, joka koordinoisi lainoittajien kanssa käytäviä neuvotteluja. Maat eivät välttämättä edes tiedä, mitkä tahot omistavat bondit, koska mitään rekisteriä ei ole ja bondeilla voi käydä kauppaa johdannaismarkkinoilla.

Rahoitusmarkkinoilla toimii myös niin sanottuja korp-pikotkarahastoja (vulture fund), jotka ostavat velkakriisiin ajautuneen maan bondeja johdannaismarkkinoilta alennushinnoin. Ne eivät suostu käymään valtioiden kanssa velkasovitteluneuvotteluja, vaan haastavat niitä oikeuteen. Näin on käynyt esimerkiksi Argentiinalle ja hiljattain myös Puerto Ricolle.

Bondien lisäksi uudeksi kehityssuunnaksi on noussut

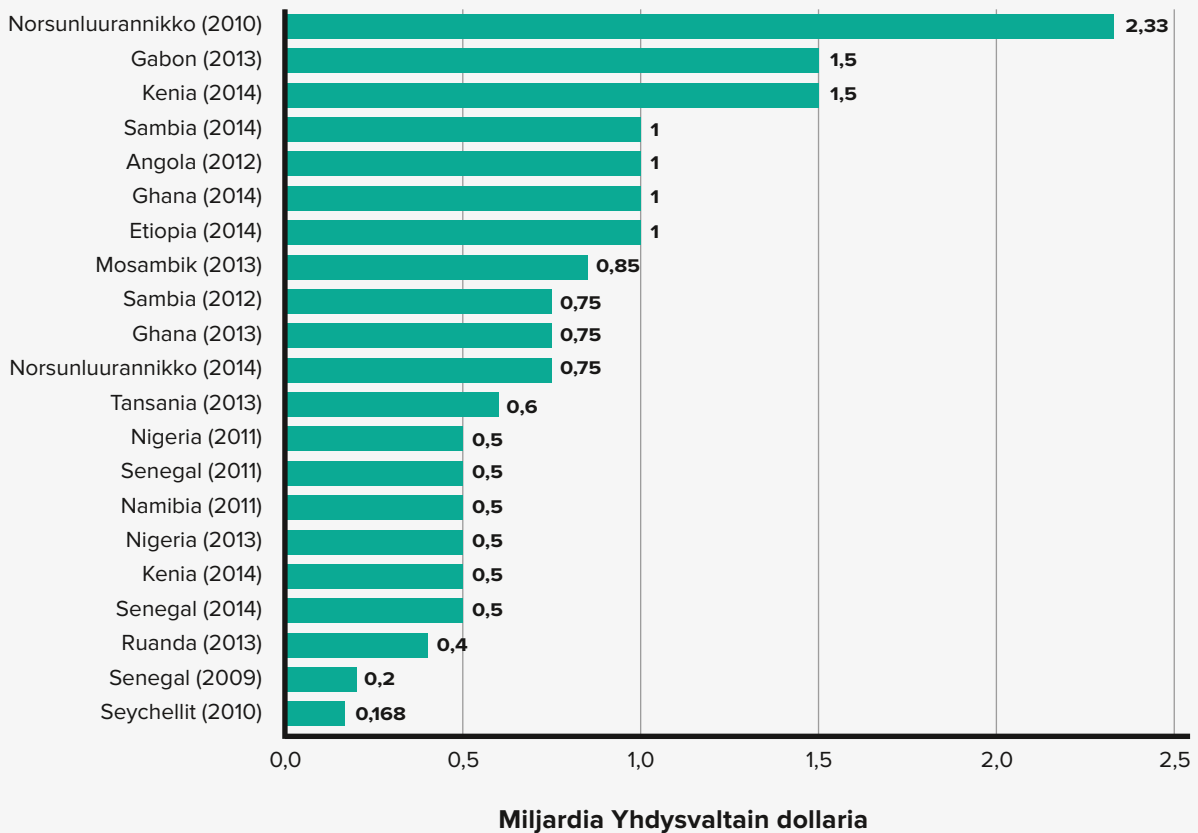
108 UNCTAD (2016b)

109 Ellmers (2016)

110 Ibid.

Afrikan maiden liikkeelle laskemat kansainväliset joukkovelkakirjat vuodesta 2009

Lähde: Tyson (2015)

Kuva 10. Afrikan maat ovat laskeneet liikkeelle ennen näkemättömiä määriä kansainvälisiä joukkovelkakirjoja vuodesta 2009.

budjetin ulkopuolisen, puolijulkisen lainan ottaminen erityisesti yksityisen ja julkisen sektorin PPP-kumppanuuk-sien toteutuksessa. Vaikka hankkeisiin liittyvistä rahoitus-kuvioista voi tulla valtioille velan kaltaisia sitoumuksia, ei niitä näy maiden tulo- ja menoarvioissa. Siksi tieto tällais-ten lainojen ja niihin liittyvien kulujen määrästä on vähäis-tä. Näin ollen tällä hetkellä ei ole olemassa täyttä kuvaa ke-hitysmaiden velkatilanteesta.¹¹¹

Mosambik on juuri ajautunut uuteen velkakriisiin edel-lä kuvattujen lainojen takia. Maan hallitus on saanut sveit-siläisiltä ja venäläisiltä pankeilta, Credit Suisselta ja VTB Groupilta, lainaa valtio-omisteiselle tonnikalatehtaalle ja maan puolustuksesta vastaavalle PROINDICUS SA -yrityk-selle. Lähes 1500 miljoonan dollarin lainoja ei ole merkitty valtion budjettiin, eikä niistä ole ollut mitään julkista tietoa saatavilla ennen meneillään olevan velkakriisin alkamista. Luottamus avunantajien ja hallituksen välillä on mennyt ja monet avunantajat haluavat keskeyttää kehitysapunsa Mosambikille.¹¹²

Mosambikin valuuttareservit ovat lopussa ja kansalli-nen valuutta on ajautunut inflaatioon. Mosambikin julki-sen velan määrän uskotaan nousevan sataan prosenttiin vuoteen 2017 mennessä.¹¹³ Velan määrä on Mosambikil-le korkea, koska lainat ovat dollareissa ja sen ulkomaisen valuutan reservit ovat pienentyneet maan talouskasvun hidastumisen takia. Myös sen eurobondien arvo on tipah-tanut tilanteen takia, joten salaisilla lainoilla on ollut vai-kutuksensa myös maan muiden lainojen tilaan.¹¹⁴

Viimeisen kahden vuoden aikana yksityisten lainojen määrä kehitysmaihin on vähentynyt.¹¹⁵ Se voi olla hyvä uu-tinen, mutta voi myös tarkoittaa, että maat ovat niin vel-kaantuneita, etteivät ne enää saa yhtä helposti yksityistä lainaa. Raaka-aineiden hinnat ovat romahtaneet ja monien maiden taloudet eivät enää kasva samaa tahtia, kuin vielä jokunen vuosi sitten.

Velkakriisejä ratkoo tänä päivänä pääasiassa länsimais-ten julkisten lainottajien Pariisin kerho (Paris Club). Sillä ei kuitenkaan ole mitään sananvaltaa yksityiseen lainaan liittyvissä tapauksissa. Mitään kaiken kattavaa, virallista velkojensovittelutahoa ei edelleenkään ole olemassa, eikä

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Mario Machimbene, Kepan asiantuntija, Mosambik.

¹¹³ Club of Mozambique (2016)

¹¹⁴ Hill (2016)

¹¹⁵ World Bank (2016b)

Suomen tulee:

- ✓ Toteuttaa Addis Tax Initiativen sisältämä lupaus avun tuplaamisesta kumppanimaiden verohallinto-jen vahvistamiseksi.
- ✓ Edellyttää kehitysyhteistyövaroin tuetuilta yrityk-siltä maakohtaista veroraportointia ja todellisten omistajien julkaisua.
- ✓ Toteuttaa kansallisesti yritysten julkinen maakoh-tainen veroraportointi ja todellisten omistajien rekisteröinti sekä edistää näitä alueellisesti ja kansainvälisesti.
- ✓ Tukea YK:n verokomitean mandaatin laajentamista ja vahvistamista.
- ✓ Sitoutua edistämään YK:n ohjaavia periaatteita velasta ja ihmisoikeuksista (Guiding Principles on Debt and Human Rights) sekä vastuullisesta lainaa-misesta ja lainanannosta (UNCTAD Principles on Promoting Responsible Lending and Borrowing).
- ✓ Edistää kansainvälisen velkasovittelumekanismen käyttöönottoa.

valtioilta ole löytynyt tarpeeksi poliittista tahtoa sitoutua YK:ssa kehitettyihin, kestävän velanhoidon periaatteisiin.

Kestävän velanhoidon periaatteita ovat YK:n ihmis-oikeuskomitean hyväksymät velkaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet sekä YK:n kauppa- ja ke-hitysjärjestön hyväksymät vastuullisen lainaamisen ja lainanannon periaatteet. Iso osa kehitysmaiden velasta on siis kaikkien sääntöjen ja suojalausekkeiden ulkopuolisia, ja mahdolliset velkakriisit saattavat tulevaisuudessa näyt-tää hyvin erilaisilta kuin ennen.

Lähteet

- Adams, Barbara (2016): United Nations and business community, out-sourcing or crowding in? Global Policy Watch #13. https://www.globalpolicywatch.org/wp-content/uploads/2016/10/GPW13_2016_10_04.pdf
- Bank of Tanzania (2014): Tanzania Investment Report 2013. <http://www.bot.go.tz/Publications/TZInvestmentReports/TIR2013%20FINAL%20PUBLISHED%20REPORT.pdf>
- Benn, Julie, Cécile Sangaré, Tomáš Hos, and Giovanni Maria Semeraro (2016a): Amounts Mobilised from the Private Sector by Official Development Finance Interventions Guarantees, syndicated loans and shares in collective investment vehicles. OECD Development Co-operation Working Paper 2016. <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5im3xh459n37-en.pdf?expires=1480492634&itd=id&accname=guest&checksum=92DA2ACFFFD2A4524349A4B370FD489>
- Benn, Julie, Cécile Sangaré ja Suzanne Steensen (2016b): "Measuring private finance mobilised for sustainable development" julkaisussa OECD (2016): Development Cooperation Report 2016. The Sustainable Development Goals as Business Opportunities. The Development Assistance Committee, OECD.
- Center for Global Development & Social Finance (2013): Investing in Social Outcomes: Development Impact Bonds. The Report of the Development Impact Bond Working Group. <http://www.cgdev.org/sites/default/files/investing-in-social-outcomes-development-impact-bonds.pdf>
- Centro de Integridade Pública (2015): Public Private Partnerships. A necessary but problematic investment in Mozambique. http://cipmoz.org/images/Documentos/PPP/450_CIP%20Porto%20de%20Nacala%20Final-ENG.pdf
- Climate Bonds Initiative (2015): Bonds and Climate Change. The State of the Market 2015. <https://www.climatebonds.net/files/files/CBI-HSBC%20report%20July%20JG01.pdf>
- Climate Bonds Initiative (tuntematon): Climate Bonds for Beginners. <https://www.climatebonds.net/resources/overview/climate-bonds-for-beginners> (vierailtu 19.9.2016)
- Club of Mozambique (2016): "Mozambique faces largest increase of public debt to GDP ratio, to top 100% next year, says Fitch". 14.10.2016. <http://clubofmozambique.com/news/mozambique-faces-largest-increase-public-debt-gdp-ratio-top-100-next-year-says-fitch/>
- CONCORD (2016): "This is not Enough". Aid Watch Report. October 2016: https://concordeurope.org/wp-content/uploads/2016/10/CONCORD_AidWatch_Report_2016_web.pdf?d4ee71
- Crivelli, Ernesto, Ruud De Mooij ja Michael Keen (2015): Base Erosion, Profit Shifting and Developing Countries. IMF Working Paper. WP/15/118. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15118.pdf>
- Di Ciommo, Mariella (2014): BRICS and Arab countries drove development cooperation increases. Development Initiatives. <http://devinit.org/?dialogFeatures=protocol=http://post/brics-arab-countries-drove-development-cooperation-increases> (vierailtu 15.9.2016)
- Ellmers, Bodo (2016): The evolving nature of developing country debt and solutions for change. A Eurodad Discussion Paper. <http://eurodad.org/files/pdf/1546625-the-evolving-nature-of-developing-country-debt-and-solutions-for-change-1474374793.pdf>
- Eurodad (2016): Recommendations on the Development Assistance Committee's Approach to Incorporating Private Sector Instruments in ODA (17.2016). <http://eurodad.org/files/pdf/5776799f80c79.pdf>
- Extractive Industries Transparency Initiative (2016): The EITI Standard 2016. <https://eiti.org/node/4922#r2-5>
- Finnfund (2016): Vuosikertomus 2015. <http://annualreport.finnfund.fi/2015/investoinnit/investointilista>
- Freireich, Jessica ja Katherine Fulton (2009): Investing for Environmental and Social Impact. A Design for Catalyzing an Emerging Industry. Monitor Institute. http://www.monitorinstitute.com/downloads/what-we-think/impact-investing/Impact_Investing.pdf
- Global Impact Investing Network (2016): Achieving the Sustainable Development Goals: The Role of Impact Investing. https://thegin.org/assets/GIIN_Impact%20InvestingSDGs_Finalprofiles_webfile.pdf
- Global Witness (2016): "Investors managing over \$740 billion call for transparency over American company owners" 7.9.2016. <https://www.globalwitness.org/en/press-releases/investors-managing-over-740-billion-call-transparency-over-american-company-owners/>
- Griffiths, Jesse (2016): Official Flows: basic principles for transparent measurement and reporting by providers. A Eurodad discussion paper. <http://www.eurodad.org/files/pdf/57d1438ae263f.pdf>
- Griffiths, Jesse, (2012): 'Leveraging' private sector finance: How does it work and what are the risks? Bretton Woods Project. <http://www.brettonwoodsproject.org/2012/04/art-570165/>
- Guscina, Anastasia, Guilherme Pedras and Gabriel Presciuttini (2014). First-Time International Bond Issuance – New Opportunities and Emerging Risks. IMF Working Paper WP/14/127. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp14127.pdf>
- Hill, Matthew (2016) "IMF Says No Mozambique Aid Talks While Country in Debt Distress" in Bloomberg Markets, October 28, 2016. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-10-28/imf-freezes-mozambique-loans-while-country-s-debt-is-in-distress>
- Ilmarinen (2016): Tiinpäätös 2015.
- Information Office of the State Council, The People's Republic of China (2014): White paper on China's Foreign Aid, July 2014.
- Johannesen, Niels, Thomas Tørslov ja Ludvig Wier (2016): Are less developed countries more exposed to multinational tax avoidance? UNU-WIDER Working Paper 10/2016. <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/wp2016-10.pdf>
- J.P. Morgan (2010): Impact Investments. An Emerging Asset Class. Global Research.
- Kepa (2008): Kehitysrahoituksen uudet muodot. Pääomapako kuriin ja globaalit verot käyttöön. Raporttisarja nro 95. <https://www.kepa.fi/tiedosto/julkaisut/kehitysrahoituksen-uudet-muodot.pdf>
- Kindornay, Shannon ja Fraser Reilly-King (2013): Investing in the business of development. Bilateral donor approaches to engaging the private sector. Ottawa: The North-South Institute; Canadian Council for International Cooperation. http://www.ccic.ca/_files/en/what_we_do/2013-01-11_The%20Business_of_Development.pdf
- Ketkar, Suhas and Dilip Ratha (tuntematon): Diaspora Bonds for Education. Vanderbilt University and World Bank. <http://siteresources.worldbank.org/FINANCIALSECTOR/Resources/282044-1257537401267/DiasporaBondsEducation.pdf> (vierailtu 20.9.2016)
- Kolle, Kaarina (2016): WWF:n asiantuntija. Keskustelu 14.11.2016.
- Mykkänen, Kai (2016): Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri. Verotus ja kehitys-toimintaohjelman julkaisutilaisuus 26.8.2016.
- Männistö, Harri (2016): Vaikuttavuusinvestoimisen opas sijoittajille. Sitran selvityksiä 120. <http://www.sitra.fi/julkaisut/Selvityksi%C3%A4-sarja/Selvityksia120.pdf>
- Nordic Consulting Group (2016): Investments to support sustainable development. A Comparative Study of How the Nordic Development Finance Institutions Work with Development Impact in Context of the Sustainable Development Goals.
- OECD DAC (2016a): High Level Meeting Communiqué. 19 February 2016. <http://www.oecd.org/dac/DAC-HLM-Communiquue-2016.pdf>
- OECD (2016b): Glossary of Statistical Terms. Official Development Assistance (ODA) <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6043> (vierailtu 12.9.2016)
- OECD (2016c): Development Cooperation Report 2016. The Sustainable Development Goals as Business Opportunities. The Development Assistance Committee, OECD.
- OECD-DAC (2015): Official Development Assistance. ODA Trends 1960-2015. <http://www2.compareyourcountry.org/oda>
- Oxfam (2016a): Accountability and Ownership. The role of aid in a post-2015 world. Oxfam Briefing Paper September 2016. https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/bp-accountability-and-ownership-140916-en.pdf
- Oxfam (2016b): An Economy for the 1%. How privilege and power in the economy drive extreme inequality and how this can be stopped. 210 Oxfam Briefing Paper. https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/bp210-economy-one-percent-tax-havens-180116-summ-en_0.pdf
- Oxfam (2015): Money talks: Africa at the G7. <http://www.oxfam.org.uk/blogs/2015/06/g7-companies-tax-dodging-lost-africa-6bn>
- Oxfam Ibis (2016): Development Finance Institutions and Responsible Corporate Tax Behaviour: Where we are and the Road Ahead. <https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/bp-dfis-responsible-corporate-tax101116-en.pdf>
- Peljo, Janne (2016): Sitran johtava asiantuntija. Keskustelu 29.11.2016.
- Policy Forum (2016). Position Statement: Budget 2016/2017. <http://www.policyforum-tz.org/position-statement-budget-20162017>
- Principles for Responsible Investment (2016): Ilmarisen ja Varman avoimuusraportit. <https://www.unpri.org/>
- Readhead, Alexandra (2016): Presentation 21.9.2016: "Tax Avoidance and the Extractive Industries", Natural Resource Governance Institute.
- Samans, Richard (2016): "Blending public and private funds for sustainable development" julkaisussa OECD (2016): Development Cooperation Report 2016. The Sustainable Development Goals as Business Opportunities. The Development Assistance Committee, OECD.
- Schmidt-Traub, Guido (2015): Investment Needs to Achieve the Sustainable Development Goals: Understanding the Billions and Trillions. SDSN Working Paper. Sustainable Development Solutions Network. <http://unsdsn.org/resources/publications/sdg-investment-needs>

SDG Philanthropy Platform (2015): Engaging Philanthropy in the Post-2015 Development Agenda: Lessons Learned and Ways Forward. <http://sdgfunders.org/reports/#sthash.o2joF203.dpuf>

SEB (2016): "Kuntarahoituksesta Suomen ensimmäinen Green Bond -joukkovelkakirja – Vihreää sijoittamista Länsimetron ja energiatehokkaisiin rakennuksiin." (28.9.2016) <http://seb.fi/tietoa-sebsta/media-ja-uutiset/seb-finland/kuntarahoituksesta-suomen-ensimmainen-green-bond-joukkovelkakirja-vihreaa-sijoittamista-lansimetron-ja-energiatehokkaisiin-rakennuksiin>

Sillanpää, Sami (2015): "Suomalaisyhtiö sijoitti 50 miljoonaa afrikkalaisiin kiinteistöihin: "Rakennuslupia saa sujuvammin kuin Suomessa", Helsingin Sanomat, 25.7.2015. <http://www.hs.fi/talous/a1437712074214>

Sitra (2015): SIB-sopimus julkiselle sektorille. Tulosperustainen rahoitus sopimus käytännössä. Sitran selvityksiä 106.

Social Finance (tuntematon): Introduction to Social Impact Bonds. <http://www.social-finance.org.uk/wp-content/uploads/2015/05/Introduction-to-Social-Impact-Bonds.pdf> (vierailtu 19.9.2016).

Strohecker, Karin (2016): "Countries look to draw expatriate cash with 'diaspora bonds'". Reuters. <http://www.reuters.com/article/us-emerging-bonds-diaspora/idUS-KCN0XE0ID> (vierailtu 20.9.2016)

Suomen virallinen tilasto (2014a): Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-4866. 2014. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 8.11.2016]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/stu/2014/stu_2014_2016-05-25_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (2014b): Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-4866. 2014. Liitetäulukko 3. Suomalaiset tytäryhtiöt EU:n ulkopuolisissa maissa vuonna 2014. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 8.11.2016]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/stu/2014/stu_2014_2016-05-25_tau_003_fi.html

Tanzania Tax Justice Coalition (2016): Double Taxation Agreements: Gain or Loss to Tanzania? http://www.policyforum-tz.org/sites/default/files/DTAStudy_0.pdf

UNCTAD (2016a): World Investment Report 2016. <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=1555>

UNCTAD (2016b) Economic Development in Africa Report 2016. Debt Dynamics and Development Finance in Africa. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/aldcaf-rica2016_en.pdf

UNCTAD (2015): World Investment Report 2015. <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=1245>

UNCTAD (2014): World Investment Report 2014. Investing in the SDGs: An Action Plan. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_en.pdf

UNCTAD (2013): South-South Trade Monitor, No. 2. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webditctab2013d1_en.pdf

Varma (2016): Tilinpäätös 2015.

Wilson, Karen E. (2016): "Investing for Social Impact in Developing Countries", julkaisussa OECD (2016): Development Cooperation Report 2016. The Sustainable Development Goals as Business Opportunities. The Development Assistance Committee, OECD.

World Bank (2016a): World Development Indicators Database. <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators> (vierailtu 15.11.2016)

World Bank (2016b): International Debt Statistics 2016. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23328/9781464806810.pdf>

World Bank (2015): Public Private Infrastructure Advisory Facility Private Participation in Infrastructure database. ppi.worldbank.org (vierailtu 15.11.2016)

World Bank, Asian Development Bank, and Inter-American Development Bank (2014): Public Private Partnerships. Reference Guide. Version 2.0. <http://documents.worldbank.org/curated/en/600511468336720455/pdf/903840PPPORef0Bo-x385311B000PUBLIC0.pdf>

YK (2016): 3rd International Conference on Financing for Development. Taking stock of Side Events and Voluntary Commitments and Initiatives. United Nations, New York, 2016. http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2016/08/ffd3_SideEvents_Commitments.pdf

YK:n Afrikan talouskomissio (2015): Illicit Financial Flows. A Report by the High Level Panel on Illicit Financial Flows from Africa. <http://www.uneca.org/publications/illlicit-financial-flows>

YK:n yleiskokous (2015): Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development (Addis Ababa Action Agenda). Resolution adopted by the General Assembly on 27 July 2015. http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/08/AAAA_Outcome.pdf

YK:n yleiskokous (2014): Report of the Intergovernmental Committee of Experts on Sustainable Development Financing. 15.8.2014. http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/69/315&Lang=E

Verkkosivut

Addis Tax Initiative (2015) <https://www.addistaxinitiative.net/> (vierailtu 15.11.2016)

Catalyst Fund: <http://www.catalystprincipal.com/> (vierailtu 29.9.2016)

Convergence. Blended Global Finance. <https://convergence.finance/about> (vierailtu 21.9.2016)

Equator Principles: <http://www.equator-principles.com/index.php/members-and-reporting> (vierailtu 29.9.2016)

Global Investor Coalition on Climate Change. <http://globalinvestorcoalition.org/> (vierailtu 19.9.2016)

Human Development Innovation Fund (<http://www.hdif-tz.org>) (vierailtu 11.11.2016)

International Financing Facility for Immunisation: <http://www.iffim.org/About/Ori-gins-of-IFFI/> (vierailtu 8.11.2016)

Offshoreww: <https://panama.offshoreww.com/panama-corporation/anonymous.html> (vierailtu 16.11.2016)

Principles for Responsible Investment www.unpri.org (vierailtu 29.9.2016)

Sustainable Development Goals Philanthropy Platform <http://www.SDGFunders.org> (vierailtu 21.9.2016)

Sustainable Development Investment Partnership: <http://www.sdiponline.org/> (vierailtu 21.9.2016).

Kepan ajankohtaiskatsaukset

Kepan ajankohtaiskatsaukset -sarja tarttuu ajankohtaisiin kehityskysymyksiin. Katsaukset taustoittavat ja antavat uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun nousseisiin aiheisiin. Niissä esitetään myös suosituksia poliittisista ratkaisuista köyhyyden vähentämiseksi ja ihmisoikeuksien vahvistamiseksi. Katsaukset käsittelevät muun muassa kehitysyhteistyötä, globaaleja talouskysymyksiä ja ilmastopolitiikkaa.

Katsaukset löytyvät Kepan verkkosivuilta:
kepa.fi/ajankohtaiskatsaukset

OIKEUDENMUKAISEN
MAAILMAN PUOLESTA

Elimäenkatu 25–27 (5. krs)
00510 Helsinki, Finland
info@kepa.fi
www.kepa.fi